Makholman kalastajien haastattelut 2014-2015

Tässä koosteessa esitetään Porin Viasvedenlahden Makholman kulmakunnan vanhojen kalastajien haastattelut paikallisella murteella. Tämä kalastusperinnön kartoitus tehtiin Selkämeren kansallispuiston ystävien yhdistyksen talkooprojektina talvikaudella 2014-2015. Työ liittyi Metsähallituksen osin EU:n aluekehitysrahaston rahoittamaan SeLuKu-hankkeen tuotantoon.

Liite 1 a. Erkki Männistö muistelee Räyhän ja Viasvedenlahden kalastusta

Liite 1 b. Makholman kalastaja ja veneentekijä Unto Salminen

Liite 1 c. Rajasammaleen kalastajat Makholmasta

Makholman kalasataman hiljaiseloa keskitalven sinisessä hämärässä. Kuva: Lasse Lovén

EU:n osittain rahoittaman EAKR SeLuKu-hankeen osahanke	Euroopan unioni Euroopan aluekehitysrahasto	Vipuvoimaa EU:lta 2007–2013

Selkämeren kansallispuiston ystävät ry 31.3.2015

Dnro MH 1778/2015/0401

Liite 1 a.

Erkki Männistö muistelee Räyhän ja Viasvedenlahden kalastusta

Haastattelija: Lasse Lovén (LL)

1. **istunto 17.12.2014 klo 18-19.15**
2. **istunto 13.1.2015 klo 10-11.15**
3. **istunto 21.1.2015 klo 10-11**

Haastattelujen raakaversiot Porin-Makholman murteella suoraan ääninauhalta purettuna.

Ääninauhoitus ja muistiin merkintä: Lasse Lovén.

Tarkennukset: Tanja Keskilohko os. Männistö (TK) 13.1.ja 19.1.2015.

Haastateltava: Erkki Männistö (Erkki), kalastaja ja rakennusmies, syntynyt 16.5.1926.

TK: Erkki syntyi Makholmassa, joka oli Porin maalaiskunnan osa silloin. Erkki on sisarussarjan nuorin. Tyttöjä oli 5 ja Erkki oli kuudes lapsi. Ikäeroa heillä oli vanhimman ja nuorimman välissä 22 vuotta.
Äiti oli Emma Evastiina s. 27.06.1880 k. 09.07.1967 os. Grönroos,
Isä Juho Kustaa Männistö s. 24.11.1878 k. 03.04.1937.

Erkki on asunut Porin kaupungin Makholman kylässä ja kalastanut Viasveden lahdella, Säpin alueella ja Räyhien vesillä. Avustanut Idän-Räyhän kalamajan rakentajaa Yrjö Willmannia kalastuksessa ja saanut tältä oikeuden käyttää Idän Räyhän kalamajaa kalastustukikohtana.

Erkki Männistö asuu nyt Porin Karjarannassa Ruskatalossa, Asemamestarinkatu 6 as 28, Pori, puh 044 551 3202

Kuva 1.

Akvarelli Makholman Kalarannasta, maalannut Seppo Anttila 1991. Omistaja: Erkki Männistö.

Näkymä on Säikännokan puolivälin kohdilta Kalarannan pohjukkaan. Keskellä on harmaa Erkki Männistön isoisän, Henrik Männistön aikoinaan rakentama suuli eli ’rantapuari’, jonka nykyisin omistaa Raimo Willman. Rannassa on ’pryki’-laiturin rakenteita.
Valokuva: Lasse Lovén.

Kuva 2. Makholman Kotokarin möljällä. Männistön silakkapaatti tuo päivän saalista. Kuva: K.E. Klint. Tanja Keskilohkon arkisto.

Silakkapaatissa oikealta Johan Julius Ranne (s. 28.12.1890, aiemmin nimi Grönroos, Erkki Männistön äidin veli, joka toimi luotsina Reposaarella ja kesät Säpin luotsiasemalla), Emma Evastiina Männistö (os. Grönroos, Erkki Männistön äiti, Johan Julius Rannen sisar), Erkki Männistön isä Juho Kustaa Männistö sekä Martta Maria Vaahtio (os. Nyroos, s. 26.12.1890).

Takana toinen vene, jota huoltavat Alma Peltonen, Alma Willman ja muuta Makholman väkeä (tunnistamattomia). Lapset olivat kalastajien apuna Kalarannassa. Kuva 1920-luvun lopulta.

Paatin reunaa kiersi ”kantäkki”, jolla kalamiehet kävelivät melkoisella tuulellakin. Kantäkki tuki veneen laitoja.

Laiturilla eli” möljällä” näkyy kasa puuvillalankaisen silakkaverkon painokiviä. Silakat pantiin kalarannassa perkaamattomina pärekoreihin, joita lapset pesivät ja puhdistivat päivän tarpeisiin. Kalat vietiin Porin torille hevosen vetämissä kovapyörärattailla (puurengas rautapinnalla).

Erkki Männistö kertoi 21.1.2015 olleensa äitinsä kanssa torireissulla jo 3 -vuotiaana. ”Kahres varvis oli myyjii, lahnaa, haukee, maretta ja silakkaa. Hevone seiso kärryje kans myyjä takan ja söi heinää. Kauraa ei annettu.”

Silakkaverkossa oli korkki-kohot eli pullat. Nuorempana Erkki laski verkkoa yläpäästä. Erkki oli silloin myös rääkikalassa, jossa ajoverkko laskettiin kellumaan. Veneissä piti käyttää valoja, jotta laivat näkivät ne. Luvian Pirskerin merivartioasema kun tuli niin valojen valvonta tiukentui heti. Merivartijat sakottivat Säpin satamassa olevia kalaveneitä. Tarkastukset

ulottuivat aluksi isoihin paatteihin, myöhemmin myös pikkuveneisiin. Erkin veneissä oli asialliset valot.

Erkki muisteli 21.1.2015 tarinaa Makholman sinivalaasta: Jokisen Vihtorin peltoja kun ojitettiin Klouvin alueella lokakuun alussa 1942, niin ruoppamaasta löytyi valaan nikama ja toinenkin. Klouvin pellot olivat puolentoista kilometrin päässä rannasta, mutta alavaa maata. Ne olivat siihen aikaan 1940-luvulla vielä usein veden vallassa, joten vanhaa merenpohjaa sekin oli. Nikama lähetettiin Satakunnan museoon ja sieltä edelleen Helsingin Eläintieteelliseen Museoon, joka lähetti ne edelleen Kööpenhaminan Eläintieteelliseen museoon tutkittavaksi. Se oli sinivalaan *(Balaenoptera sibbaldina)* selkänikama. Sinivalas voi kasvaa yli 25 m pitkäksi. Varmaan satoja vuosia vanha. Mudassa säilynyt. Nikamia säilytetään nyt Helsingin Eläintieteellisessä Museossa, jossa niitä voi käydä ihailemassa. Tästä löydöstä kerrotaan mm. linkissä:
(http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/jattilaisen_jaljilla)

Arvelan ojaan nousi hauki kutemaan keväisin ja kylän pojat niitä pyydystivät ruokakalaksi. Alkutalven pakkaset auttoivat myös kalastajapoikia. Erkki kertoi 21.1.2015: ”Syksyl käytiin sit nuijakalas. Ohue jää läpi näky hauet ja ku kopautti nuijal jäätä ni kala pökerty. Sit tehtii reikä siihe ja nostettii kala ylös”.

Erkki mietti kalavesin puhtautta: ”Vuorikemian vaikutus vesiin näkyi kalamiehille jo 1960-luvulla. Havaintoja tehtiin Säpin ja Räyhien alueella. Viime vuosina veden laatu lienee taas vähän parantunut”.

<u>Erkki Männistö kertoi 17.12.2014 seuraavaa kalastuskokemuksistaan:</u>

Aloitin kalastuksen 1940-50 lukujen vaihtees Yrjön (Yrjö Willman) kanssa ja kalastusalue tään Irän-Räyhän ympärillä oli Kuuminaisten niemen ja Luvian nienten välinen alue ja Säpin alue. Kalastus oli semmosta, että keväällä kalastettiin ihan rannoista. Niin sanotusti tehtiin laskuverkoista pesät rannasta ulos. Semmosta se oli alkuus. Ja sitte kun se väheni, ettei saatu kalaa enää, ni mentiin ulos ja ulompana oli kala-alueet. Sit siel oli muitakin kalastajia. Makholmastaki oli lähtösin toista kymment venekuntaa iltasin kalaan. Toisilla oli silakkakalastus pääasiana. Minulla ja Yrjöllä oli sit tää siikakalastus pääasiallisena. Ja kyllä me siitä kalaa saatiin.

Siäl Luvia pualeisel alueel oli tämmöne ko sanottii simppukuapaks, Mukko siin oli siikaa mukana nii siäl kalastettii vaa, niist simpuist oli kauhee tyä ko ne saatii pois verkoist.

> TK: Meil kyll koton tehtii usseesti simppusoppaa. Se oli erinomase hyvvää. Simput perattii nylkemäl niinko matteet, ja niis oli mäti (sanottii simpu housuiks) ja se oli kans hyvvää keitettyn. Samallai tehtii ko muuki kalasoppa. Joskus voitii lorauttaa kermaa vähä joukkoo lisukkeeks. Aika ruatone kala se kyll oli, nii ettei siin paljoo syämist ollu, mutt maku oli hyvä.

Erkki: Viasvere kettutarha ne osti sit, ne käyttämäti jääneet raakakalat, ei niist ollu sen kummallisempaa. Mut niist oli kauhee työ enne ko ne saatii pois verkoist. Simppuparvi varmaa oli semmonen ko asusteli siäl. Nykyisin ei saakkaa simppui. Kaikki kala, esimerkiks vimpakin on hävinny ihan olemattomii. Em mää oo kuullu et enää olis kukaa saanu vimpoi. Mut sillo ihan siält Viasvedenlahden perästäki me Yrjö kans saatii.

Siäl oli ihan Viasvedenlahden peräs semmone Kolpankariks sanottii siäl lahrenperäl. Mää oli vaimoni kans joskus Viasvedel kyläs, venneel mentii ja oli muutama verkko mukana ja laskettii ne siihen Kolpalkarilt ulos. Oltiin sit niin kauan kyläs ja sit ko kotiin lähretii, vedettii verkot ylös aamul. Sit ko rantaan tultiin mää kysyin Yrjölt et mentäskö kalaan ko minust tuntuu silt, ett kalaa varmaankin olisi tulos ko vimpaparvi siellä oli. Kumpikin otti verkkoi niin paljo ku omist verkoist vaan lähti. Vissin oli sata tämmöst siikaverkoiks sanottii, ne oli jottai 120 cm korkeita ja suurin piirtein 30 metrii pitkii paulotettuin. Sit lährettii yhre huvila rannast laskemaan. Siin laskies keskusteltiin, et on seki syntii jos jonku huvilarannast kalaa saaraan. Aamulla ko lähretiin kokemaan verkkoj meil oli iso lasti vimpaa. Et oli se vimpanparvi ihan todellinen minkä minä huomioittin sielt.

Sinä aamuna ei ollu silakkakalastajat saaneet mitään kalaa oikeen paljo. Oli sumuinen aamu viäl ja Viasvedenlahren silakkakalastajat ni oli sumus ajanu sin jonku saaren, Selkpuolenkareiks (myös Selkpuorankarit tai Selpuodankarit) niit sanottii. sumus rantaan. Ne näki ko me tultiin kalalastis ja sanovat et on tääl jossain kalaa ollu ko noin paljo veneest näkkyy. Meidän piti hakee apuväkee kalaa selvittämään. Silloin oli viäl semmonen aika, se oli sota-ajan jälkeen. Siäl kävi kalastajia sen verran et saivat kalaa. Vähäraumalt ja kaupunkist asti kävi väkee kalaa ostamas. Me saatiin siit vimpalastist 40 000 markkaa, et kyl se se oli aika saalis siihe aikaa. Kaikki meni siinä tahdis ko saatiin niit pois verkoist. Seuraavana päivä koko lahreperä oli täynnä kalaverkkoi eikä kukaan saanut enää mitään. Vimpaparvi siirtyi sit näide Räyhien vesiin ja sieltä joskus saatiin seuraavaks sit tämmöse vimpasaaliin.

Me ollaan sit kalastettu Yrjö kans siält Säpin rannoist ja saatiin siikaa, ahvent ja mateitaki joskus. Sit tuli semmoisii vuosii et Säpin ja Luvian välilt saatii aika taval siikaa. Siäl käytii sit kalas ja yäseet majailtiin täsä Irän-Räyhän kämpäs. Huvilalaiset laitto sillon Isoon Räyhäänkin kämppii, mut sit ne joutu joskus hajottaa ne siält poies. Tää Irän Räyhän kalamaja jäi käyttöön minul ja Yrjöl. Me sitä paranneltii millai sattu ja laitettii sit kaasuvalokin sinne. Kirkas valo siin oli. Sit muuttu puuvillaverkot nailonverkoiks. Me tarvittii sit valoo siäl ko paranneltii iltasi verkkoi, jopa paulotettii uudesti.

Täl Yrjö veljel oli siihe aikaa tos Mikokadul Pori kaupunkis villakehräämo ja se oli ottanu myös kalaverkkoi myynnin. Siält me sit ostettii verkkoi ja pauloteltii niitä sit täss kalamajal ko hyvää aikaa oli iltasin ko verkot oli laskettu merree.

Kyl ne sit ihmetteli toiset, ko eivät ymmärtäneet vielä ostaa nailonverkkoi. Me saatiin kalaa, mut toiset ei, vaik rinnakkain melkein laskettiin. Kyl ne pikku hiljaa kaikki laittoi nailonverkot ja jopa silakkaverkotkin muuttui nailonverkoiks siin jossai vaihees. Sit jonakin vuan se siika meni tänne Reposaaren puoleisel tai Kuuminaisten rantaan päin oleval alueel ja siit saatiin sit syväst vetest siika aika hyvin. Mekin saimme siitä saaliin. Siihen aikaan oli näitä silakkanelikon laatikoita, et niis oli noin 30 kiloo silakkaa. Me saatiin yhtenä yän 17

laatikkoo silakkaa ja kyl siit toisekki sai. Sit pikku hiljaa Reposaare edustal tuli kauheest ajovekkokalastajii, jotka sai varmaan aika hyvin kalaa. Me ei menty sinne pikkuveneel. Me saatii näist Räyhä vesist sen verta ko Yrjö sai sopivan annoksen mennä Porin kaupunki toril kalaa myymään. Hän oli semmone ahkera kalanmyyjä samal.

Kuva 3.

Yrjö Willman, Juho Kustaa (Jussi) Willmanin poika, oli Erkki Männistön kalakaveri ja kalastuksen oppi-isä. Erkki sai luvan käyttää Yrjö Willmannin (s. 28.4.1906, k. 20.8.1975) Idän-Räyhään rakentamaa kalamajaa.

Taustalla erottuu Makholman Kotokarin nokka, jossa on kalastajien venereitin valo-ohjaus, linjaloiston valot. Kuva on otettu 1960-luvun puolivälissä.

Kuva: Tanja Keskilohkon arkisto.

Erkki: 1960-luvulla me muutimme pois Makholmasta ja kalastelu Yrjön kanssa loppui. Yrjö kalasteli sit yksinäs viäl. Mut et kyl minä kävin sit aina joskus Yrjön kanssa sunnuntaikalas. Muitakin kalakavereita oli mukana tän 80-lukul asti. Semmone tää kalamaja sit oli et aina joskus siäl yövyttii, ja oli siäl jottai toisiiki yäpymäs. Kyl meil oli siäl, siihe aikaa laitettii jopa radio, ko säätietoi kuunneltii. Ei ollu sillo niin ku ny,t et melkei joka minuutil saa oma säätietos. Se oli sillo ku joutu myrskyn takia viipymää, kyl oli tarpeellinen tää kalamaja sillo. Kyl joskus oli semmonenkin myrsky et oltiin kolme vuorokaut ettei päästy pois rannast. Ja jopa yks venekunta jäi siihe Säpin ja Kuuminaisten kohdal ko sanottii Mustaksreimariks. Se oli tätä eteläist laivaväylää varten laitettu, ni siin reimari ja Kuuminaisten välisel alueel oli kalaa pitkän aikaa. Ja nääki kävi sit täsä, ketkä ajoverkol alko kalastaa siikaa, ne kävi siin ulompan kalas. Ain tualt Ahlaisist asti oli kalastajii.

Tää maja on ollut käytös ainakin 80-luvul. Sit tuli nämä pikakulkuset veneet. Kukaan ei enää jäänyt majailee tämmösii kalamajoihin. Se jäi sit vähän oman onnens nojaan. Nyt sitä siis varmaan on vähän kunnostettu viime kesän, kun tää rannikko tuli kansallispuistoks. Ouran

saaristo Merikarvial on ollut ennemmin kalamajapaikka. Ei ne tullut minulle tutuks. Joskus oli tuttavil paikka Ouras ja kyl me siältäkin saatiin kalaa, ku oli verkot mukan. Haukii ja ahveni saatii syömäkalaks.

Kuva 4. Makholman kalastajia juhlapuvuissaan. Näin pukeuduttiin paitsi juhlaan, myös lähdettäessä harvoin tehdyille kaupunkireissuille. Vasemmalta Paavo Sateenmaa, Julius Kaatela, Yrjö Willman ja Heikki Urpuriutta. Kuva otettu 1930-luvun lopulla. Kuva: Tanja Keskilohkon arkisto.

Kuva 5.

Säpin kalamaja valmistui 1920-luvulla ja oli sen jälkeen jatkuvassa käytössä laajan Viasvedenlahden kalastajien tukikohtana.

Kuva. Heikki Urpuriutan kuva-arkisto, Satakunnan Museon arkisto. Reprokuvaus Pentti Pere 1997.

LL: Muistaako Erkki ne kalastajat, jotka kalastivat Räyhän vesillä?

Erkki: Kyl mää nimet muistan viel. Mää luettelen nyt järjestäs:

- Rajasammalen Julle (Julius Rajasammal) oli poikais kans kalastajii siinä.
- Sit oli Vihtori Jokinen (Viku) poikais kans. Viku oli myös veneenrakentaja.

- Sit oli Raitolampi Vihtori. Hän kalasti poikais kans ja teki myös monta kalastusvenettä kalastajil.
- Sit oli tämmöne Aaltose Uuno. Hänell oli apurinaan fiskari eli vuokramies. Uunon kasvattipoika Salmisen Unto alkoi kalastamaan kasvatti-isänsä kuoleman jälkeen. (Untolla oli viimeinen hyvin pystyssä oleva kalamaja Iso-Räyhän saarella, joka oli käytössä ainakin 1990-luvun lopulla vielä.)
- Sit oli tämmöne Lehtisen Iivari, poika elää kai viäl.
- Sit oli Rantalan Tauno ja Rinne Tuomo, jotka yhdessä kalasti pitkän aikaa ja loppujan lopuksi sit yksinään.
- Sit oli Willmanni Lauri ja Urpuriutta Heikki, jokka oli Klaas Willmannin poikii.
- Sit oli tämmönenkin kalastaja ko Gröönluntin Jussiks sanottiin. Gröönluntin Jussi oli vahva kalastaja, Hän kalasti veljens kans Säpissä silakkaa, sillai et perhekin oli siin mukana, ainakin parina kesänä kalastivat siäl.
- Minäkin kalastin loppujan lopuksi Sateenmaan (ent. Nyroos) Paavon kans, mikä oli minun isosisäni Henrik Männistön sisaren Claran tyttären Martan poika eli Nyrooseita, aikonas tualt Luvial tullu Makholmaan.
- Viasvede pualelt olivat vakikalastajia Untelon Antti ja Tienhaara Niilo ja Hakkiluodon pualt Hakkiluodon Jussi niminen mies kalasti veljensä kans.
- Luvian pualelt sanottiin sillo Rajakariks, se oli nimeltään Saarni Aarno, hän kalasti paljo Viasvedenlahdel kans.
- Tämmöne Gröönluntin Paavo ja Uuno molemmat kävivät Irän-Räyhän majassa. kuulemma sitten Yrjön kuoleman jälkeen siinä on yöpyneet ainakin Rinne veljekset. Kun muutimme kaupunkiin en tiedä enää tarkemmin.
- Nyt viäl kalastaa siäl nää Salokankaat. Ne oli kovia kalamiehiä ja on viäläkin. Vielä Salokankaan verkkosilakkaaki ilmotetaan tämän täst lehdes. Viäl joulun al on ollu. Et saavat viäl näi myöhää silakkaa siit.
- Kuuminaisistaki oli vielä jotaki. Kuusisto, mää en muist etunimmee, hän kalasti semmose Haraholman tyttären kans. Ne jäi joskus myrskyy siihe ku sanottii Mustareimariks siin Säpi ja Kuuminaisten niemen välis, hän oli jäänyt sinne ankkurii yätä vasten. Ei ollut lähtenyt mihinkään kalamajaan yäks. Myrsky nousi kovaks yäl. Se mies oli lähteny vaimons kans verkkoi vetämään, mut ei ne saanu niitä ylös ja joutuivat menemään Säppiin. Luotsituvan miehil oli semmone yhteys maihin et saivat hälytettyä Reposaaren pelastusveneen avuks. Mut tää nainen oli saanut veneensä jo irrotettua ja hän ajautu maihin johonkin lahreperään Räyhän ja Kuuminaisten luodon väliin. Sikko me päästiin Säpist pois, aallokko alko jo sen verran laantumaan, käytiin ilmottamas pelastusveneel et vene oli päässyt lähtemään maihin. Ilmeisesti naisen voimat olivat sen verran elpyneet että sai ankkurin ylös ja vene meni sitten allokon mukana Kuuminaisten rantavesil.
- Kuuminaisten niemes oli kaks veljest, ku piti kalamajaa ihan siäl niemes ja kalastelivat Preiviikinlahden pualel. Preiviikinlahdel oli tietenkin myös kalastajia mutta en muista niitä nimiä nyt tässä. Toivo Katiskalahti poikineen mm.

Kuva 6.

Makholman iloiset kalastajat ryhmäkuvassa Kalarannan kivellä 1940-luvun alussa.

Kuva: Prof. A. Tuhka. Satakunnan Museon arkisto. Reprokuvannut Pentti Pere 1997.

Siihe aikaa oli perheit mukana kalastuksessa ja kaikki kala myytiin loppuje lopuks Pori toril. Alkuus kuljetettii kalat Rimpialhoon, mist kulki Rauma-Pori linja-auto. Kalat pantii linja-auto katol mut sit alko tulla kalaa nii paljo et ne pani perävaunun auton perään. Kuljetettii sillai. Kaikki maitoautot rupes kulkemaan Makholmas ja kuljetti kalaa. Sit tuli avuks Jussilan autoliike, joka kuljetti kalan ihan Makholman rannast.

Iso-Räyhässä oli kalamajoja. Siäl oli parempi rantaan pääsy kuin Idän Räyhässä. Sinne rupesi tulemaan huvilalaisia. Tuli valtio puolest, ett ne pitää hävittää. Grönluntin Uunol oli siellä varmaan pitkäänkin kalamaja. Ei nekään siellä varmaan enää käyneet kun veneet parani ja isoll kulkuvälineel pääsi pia kotiin, noin 6 km merimatka oli nopea ajaa.

Kuva 7. Idän- Räyhän kalamaja elokuussa 2014, ennen ulkopuolista kunnostusta. Merikotka nousee lentoon majan katolta. Majan eteläpuolen maihinnousupaikka. Kuva: Jan Eerala.

Erkki: Majan eteläpuolell oli se suotuisin paikka nousta maihin Idän Räyhän luodolle. Tää oli kaikist suotusin paikka, tuli kuka hyväns. Siin oli ain useita veneit. Pohjoisen puolel oli syvempi mutta louhikkoinen ranta. Sille puolelle ei uskallettu jättää venettä yöksi ellei ollu ihan kaunis ilma.

Me rakennettiin siihe sit Yrjön kanssa kiven viereen laiturintapaista. Mutta syysmyrskyt vei ne aina mennessään ja ne oli ain uusittava keväisin. Joskus rakennettiin kivistä laiturintapasta, joka kesti vähän pitempään. Siihe sit useampikin vene sopi. Eikä siin kiinnityspaikkoi paljo ollu. Kivien taakse vietiin kiinnitysköysi. Veneis oli ankkuriköysii. Ankkuri oli noin 25 m pitkän narun päässä. Net toi sit ankkuris toho maihi ja siin oli se kiinnitys. Oli siin sit semmosii kivii, niitte takana sai köyden pysymään lujast kiinni.

Vesi nousi myrskyllä liki tota korkeet kivvee, joka on ihan majan edes. Rannas oli myös isoja kiviä, johon voi veneen kiinnittää. Osa oli laakakivvee. On näköjäs säilynyt vieläkin siinä.

Meil oli senverta talvikokemusta et ihan uitettii niihi pieniin kareihin, jotka on tää mökin ympäril. Laskettiin semmosen uitton kans, tehtiin ensi reiät jäähän ja 30 m verkko uitettiin useamman reiän kautta suoraksi. Tehtiin kepit joiden avulla verkko uitettiin. Sit oli semmone väärä puu viäl minkä kans verkko haettiin jos ei uittokeppi osunu ihan toiselle reiäll. Tämmösii uittovälineit oli talvel.

Kyl me joskus oltii sit rohkeit. Oli yksi loppiaispäivä ja kaunis ilma eikä jäit ollu muutako ihan rannas. Tykättiin et lähretään soutaen Räyhiin. Mentiin Räyhään ja laskettiin sit verkkoi mut rupes illal tuulemaa. Sanoin Yrjöl et mentäiskö kattoo saadaanko verkot ylös. No me mentiin, mut tuuli ko ylty ja jäähyyde oli nostanu verkot ylös jonku kiven taa ja ne oli sillai iha köyten. Ei voitu muuta ko vettää ne vaan veneeseen. Mee täyty sit vaa viär ne kämppään vain kasaks, kun ei voinu niille muutakaan tehdä. Sit oli vaikeeta päästä pois saarelt ko lahdel tuli jostain jäälauttoi, jotka tuuli ja hyyde nosti. Kai tual pohjosempan oli enempi jäit joka pohjosen ja luodetuulel ajautu tähän Säpin ja maitte väliin.

Lahti oli ihan täyn jäälauttoja seuraavan päivän. Kyl siält kuitenkin soutaen pois tultiin. Meijä piti kattoa ettei hyyde käynyt veneeseen kiinni. Oli kuitenkin aurinkoinen päivä eikä hyyde käynyt veneeseen kiinni. Kyl me sit päästii siält pois ko vähä isommat jäälautat kierrettii. Sit odotettiin et meri jäätyy ja mentiin vaikkapa polkupyöräl Räyhään, kun ei ollu paljoo lunta jääl. Kyl me sillon Loppiasreissul jonku siiankin saatiin. Tämmöst tämä kalastajan homma on ollu siihe aikaa.

Kyl meil sit oli kauhee hätä verkoist ko siin Säpi ja Räyhäin välis os semmone Välimatala, ja se oli ihan jäämassaa täyn ja se alloko mukan keinu siin. Mut se ei hajottanu Räyhäin maapuolel viel jäit. Et tääl oli nii vahvat jäät. Kyl yhten talven ko me uitettiin oli puolimetrinen jää siin Räyhäin edes. Oli aika homma et sai verkkos jään all. Et tämmösiiki talvii sit o omal kohdal sattunu. Kaikki ne kestetty o. Ja vieläki saa kestää kaikki sairautes ko jo melkei 90 vuotiaana.

Se oli tapana siihe aikaa ko firmoil oli uittopuita jotka proomuist putoili ja ajautu rantaan. Oli siihe aikaa tapana, että kuka majas asusti pilkko rantapuut sillai et ne kuivu. Joskus me Yrjö

kans vietiin oikee hevoskuorma halkoi. Pantiin ne tuohon kylmään päätyyn. Siin me ne verkotki pidettii. Tää toinen osa, jos majailtii, siin oli nukkumatilat, hella mikä saatiin lämpimäks. Sit aikoinas tuli kaasukin ja kaasulämmittimel saatiin maja lämpimäks.

Yrjö oli rakentanut Idän Räyhän majan yksin, mutta semmonen Rantalan Vihtori autteli kirvesmiehenä. Yrjö vei veneen kans ja ehkä myös talvella hevosella rakennuspuut. Yrjö ja naapurinsa Rantala rakensivat majan keskenään. Kyl maja on rakennettu joskus vuosin 1945-46, muistaakseni. Yrjökin rupes kalastamaan paremmin vasta sotien jälkeen. Minä myöhemmin tein lämpimäl pual petei ku vieraitakin kävi.

Yrjö sai joskus kauhea turskasaaliin Räyhän ja Säpin välist. Luuli niitä lohiksi, mutta rantaan tullessa toiset osas neuvoo ja sano ne turskaks.

> TK: Turskaa tuli 1980-luvun alussa paljon. Kerran isä-Erkki oli saanut monta kalalaatikollista. Oli aika lämmin elokuu, eikä turska säily pitkään. Minä (Tanja tytär) fileoin ne ja laitoin fileet pakkaseen. Ruodot ja perkeet kaivettiin puutarhamaahan marjapensaiden väleihin ainakin lapionpiston syvyyteen.
>
> Sitten yöllä herättiin kovaääniseen kollikissojen tappelua muistuttavaan ääneen. Elokuun kuutamossa nähtiin kuinka kaksi ilvestä kaivoivat perkeitä maasta ja tappelivat parhaista paloista. Se on ainoa kerta kun me olemme ilveksiä Makholman tienoilla nähneet ja vielä aivan talon nurkalla.

Erkki: Mulla oli työkavereita kalassa, joista ei kukaan oikeen osannut veneitä käsitellä. Saatiin semmone 6 kilon lohen venkale verkoist.

Vaimon veljen Aarre Vaistomaan (ent. Qvickström) kans kävimme ulkomerel lohikoukuil Säpin ulkopuol. Yhden kerran kone sammu ko oltiin jo tunnin verran ajettu Säpist ulospäin. Lopulta saatiin kone käyntiin ja palattiin kotirantaan.

> TK: Paatti, jolla lohia kalastettiin melkein Ruotsin rannikolta asti oli Erkin ja Aarren yhteisesti runkovalmiina ostama. Myyjinä Koivulan veljekset, jotka olivat sen tilanneet Merikarvialaiselta tekijältä. Toinen veljeksistä kuitenkin kuoli, ja siksi paatti myytiin. Kaaret paattiin laitettiin Kivilahden suulissa. Erkki kuljetti paatin Makholmaan hevosella jäitä pitkin vetäen. Wickström merkkinen harvakäyntinen moottori, joka paattiin hankittiin toimi myös kesäisin tappurin voimanlähteenä.

Erkki: Mutta seuraavana aamuna molemmat menimme kyselemään rakennustöitä Poris ja töitä saatiinkin. Meilt loppu sit kalastus siihen. Vaimon veli kalasteli oman vaimonsa kanssa ja saivat kalaa. Myivät toril. Hän kulki mopol Niittymaat ja muut ja myi kalans sit sinne.

> TK: Erkiltä loppui kalastaminen päätyönä 1953, ja alkoi rakennustyömiehen päivätyö ja kalastaminen jatkui vapaa-ajan työnä.
>
> Yrjö Willman oli ainakin 10 vuotta Erkkiä vanhempi. Erkki arveli, että Yrjö oli syntynyt jo 1910-luvulla (*28.04.1906).

Erkillä ei koskaan ollut valokuvauskonetta Räyhään mennessä, se kun oli vähän arka kone noihin hommiin.

Erkki: Se täsä onki. Kyl mul ny viäl vähä muistis on, mutt aina pyrkii jäämää jotain tärkeet sanomati. Kaikki tarttis käydä pian läpi, sanoi Erkki haastattelun lopuksi..

TK: Itse en päässyt koskaan lapsena noille varsinaisille kalastusmatkoille mukaan, mutta joka kesä ainakin kerran käytiin Säpissä suvilystillä. Säpissä kun oli äitini syntymä - ja lapsuudenkoti. Tahkojuustolla, joksi me lapset olimme ison lohipaatin nimenneet, (liekkö tullut moottorin tahkoavasta äänestä, vai hyvän juuston nimestä) mentiin useimmiten Aarren, äitini veljen ja isäni kalakaverin, perheen kanssa. Perillä keitettiin ruuat ja kahvit rantakalliolla olevan ison kiven juurella.

Kuva 8. Anetta Kyllikki Männistö (os. Qvickström) ja rouva Toikander lätyn paistossa Säpissä Karinnokan keittokiven vieressä. Takana näkyy Karinokan kalamaja. Kuva 1950-luvun lopulta. Kuva: Tanja Keskilohkon arkisto.

Männistön Erkki muistelee Räyhän kalastusta 2. istuntotunto 13.1.2015 klo 10-11.15
Haastattelija: Lasse Lovén (LL)

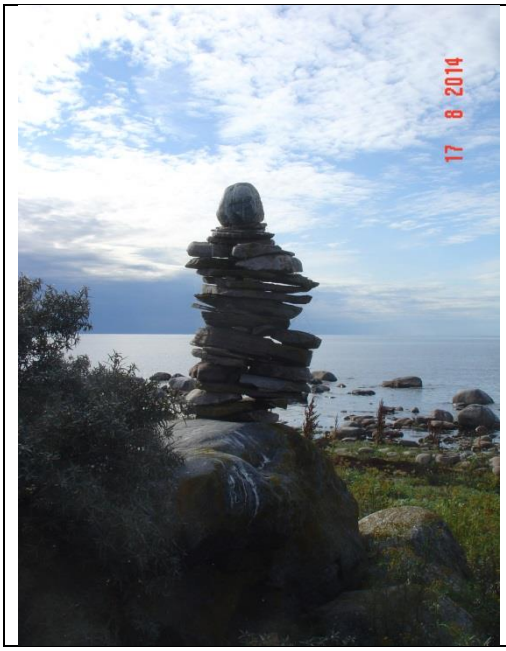

Kuva 9.

Idän-Räyhän pohjoisrannalla oleva huteran näköinen, mutta huolellisesti rakennettu ympäristötaideteos, kummeli. Tekijä on tuntematon.

Kuva: Lasse Lovén.

LL: Katsellaan kuvia ja pohditaan mitä ne meille kertovat. Idän-Räyhän rannassa on merelle katseleva kivilatomus. Tunteeko Erkki sen historian?

Kuva 10.

Idän-Räyhän luodon kasvillisuutta, rantakukkaa, tyrnipuska, kummeli ja majan pääty luodon luoteispäästä kuvattuna.

Kuva: Lasse Lovén.

Erkki: Kivikummeli ja tyrnipensaita. Ei marjoi kerätty sillo. Ne annettii ol. Yleensä linnut piti huolen niist. Tääl oli joskus maanmittaus käynnis ko ne laitto näit venereittei. Tämä kivirakennelma (Idän-Räyhän kummeli) saattaa olla pienveneiden reittimerkki reimarin paikannukseen. Kyl se varmaan o sit niitte ko laitettiin pienveneil reittei siihe rannikol Kuuminaiste niemest Viasvedenlahre peräll. Olettasin et tää o joku semmone merkki. Se ei ollu sillon siellä, kun minä (Erkki) kalastelin. Laivareittei merkattiin joskus 1960-luvul. Ei kukkaa kalastaja o kerinny tommost tekemää.

Kuva 11.

Idän-Räyhän kalamajan välioven päällä oleva hylly ja ilmaventtiili.

Kuva Lasse Lovén.

LL: Katselemme kuvia majan sisätiloista ja ulkopuolelta. Mitä tavaraa tuossa hyllyllä mahtoi olla?

Erkki: Ei siin varmaa vaa mitään muut ollu mutko jottai käpyi ja verkoparannustavikkeit, ei siin mitää muut ollu. Käpyi ne oli. Tehtii yleensä semmosest puust. Ko ei siäl kukkaa osannu ruvet muovikäpyi ostamaa. Kyl ne tehtii itte. Joko lujast katajast tai siäl oli joku semmone marjakuuses, mikä oli pehmeet veisteltävää. Siihen saatiin se kieli, mikä tarvittiin lankaa kävytes jako sitä vähän. jakamiseen . Kyl ne kaikki teki itte. Se oli tommone, siin oli piäni kiäli, päässä tommone haarukka, johon kävyttiin lanka. Kyl kävyn käyttö onnistuu mut tua emmää muist misä se mahtaa olla. Siihen kuulu semmone sormiveitti viäl mikä oli yhres sormes, mil sai ain lanka poikki. Täyty saar poikki se lanka kans. Kuusamaa se puu oli suurelt osilt, toisekaut lujaa puut mut tuoreen hyvä tehrä semmone käpy.

Kuva 12.

Kalamajan pieni pöytä.

Kuva: Lasse Lovén.

LL: Ikkunan edessä on pieni pöytä. Onko tuo pöytä ollut siinä alusta asti? Mitä siinä tehtiin?

Erkki: Kyl siin majas oli neliskulmane pöytä. Ei siin mitää muut ollu. Meil oli kummallaki ku me verkkotöit tehtii sit oma semmone haarukka, joho verkko saatii, joll verkko pysy paikoillaan sitä parantais, paulottais. Ei ne miksikään muuttunu ol.

Kuva 13.

Kalamajan seinät ja katto ovat 12 mm huokoista insuliittia. Levyt on kiinnitetty pähkinänruskeilla mäntylistoilla. Seinä on vaaleankeltainen, maalattu ilmeisesti asennusvaiheessa.

Kuva: Lasse Lovén

LL: Seinät ja katto on levyistä, kovalevyä tai huokosta puukuitulevyä. Muistaako Erkki oliko nuo seinät aina tuon väriset, onko niitä maalattu hänen aikanaan?

Erkki: Kyl ne o ollu tämä väriset aina. Siihe aikaa kaikki tehtii levyist. Ittelleni tehtiin kovalevyist ja saumat puulistois ni pysy sillai. Itteki ko ole tehny tämmösii, se neliöittii semmosiks sopivan kokoisiks paloiks, ettei kupruillu. Tuo kattolistoitus on varmaan sillo tehty ko se on rakennettu.

Kuva 14.

Kalamajan eteisen ja huoneen välissä on rapattu tiilihormi, johon on liitetty kaksireikäinen peltikuorinen hella. Vasemmalla päällä on puiden syöttöaukko. Toinen reikälevy ja reikien välilevy on kadonnut 2014.

Kuva: Lasse Lovén

LL:Majan ovensuussa on hormi ja pieni kaksireikäinen hella. Onko ne alkuperäiset ja miten niitä käytettiin?

Erkki: Hellas oli toises pääs semmone pesäosa, mist puut laitettii. Hella oli siäl alust asti. Pelti tehtii heti hormii. Hellas ei ollu koskaan mittää savuongelmaa tai palo-ongelmia, seinäs tais olla joku semmone levy päätys, mikä kesti lämpöö. Lämmityst varte laitettiin kaasulämmitys sillo ko kaasuvaloki. Kattoon oli oikee kupariputki, jolla kaasu tuotiin pullost. Hanalla sai

kaasun kiinni pullost. Se aikane kaasuvalo oli suka kans, semmone valo siin. Jos sukka meni rikki niin täyty sukka uusii.

Kuva 15.

Hellan tiilihormi on murtunut peltien kohdalta. Pellit on jätetty huolimattomasti kiinni ja hormiin satanut lumi ja vesi on jäätynyt.

Kuva: Lasse Lovén.

LL: Majan savuhormi on tehty tiilestä ja rapattu päältä. Hormissa on kaksi peltiä, jotka olivat kiinni kesällä 2014. Peltien päälle oli satanut vettä ja lunta, joka oli jäätynyt ja murtanut tiiliä ja pintarappausta. Mitä Erkki muistaa hormista?

Erkki: Hormi oli päältäs rapattu vesikatol asti. Mää haluaisi ensiks kattoo et rappaukset pois ensi ja kattoo kui paljo tiilt o rikkoutunu. Nykyaikasil laasteil saa paikattuu semmoseks ettei savu tul sisäl ainakaa. Se ainoo o jos hormi sisäpual o tullu muit vaurioit ko se o siin yksinäs ollu. Siit voi välist ottaa tiile pois ja laittaa varovasti uure tiile, ei siin muut ol. Enne käytettii kyl tulenkestävää laastii, jos ei siäl muut ollu ko piän rako. Lyötii tiilt vähä rikki jott saatii isompi rako mihi sit laasti voi laittaa.

Kuva 16.

Maja oli 2014 ennen kunnostustalkoita erittäin siivottomassa kunnossa sisäpuolelta. Vanhat patjat, linnunpesät ja linnunraadot yms. roina poistettiin talkoissa syyskuussa 2014. Sisätiloja ei muulla tavoin kunnostettu tällä kerralla.

Kuva: Lasse Lovén.

LL: Majan sisällä on kolme petipaikkaa, kerroslaveri ja erillinen laveri takaikkunan alla. Oliko nuo olemassa jo Erkin aikaan ja miten niissä nukuttiin? Kuuluiko penkki jo alkuperäiseen kalustoon?

Erkki: Päädys oli kerrossänky ja takaikkuna all oli vieraslaveri. Penkki oli jo sillo ko minä siäl olin. Tosa pöyräl oli meil sillo radio. Radios oli jonku verra antennii kaasuputke yhteytees, siit saati semmone maarotus.

Kuva 17.

Kalamajan eteinen oli täynnä erilaisia jätteitä elokuussa 2014. Se siivottiin ja ulkolaudoituksen reiät laudoitettiin uudelleen. Eteiseen jäi valkoinen kaappi, pilkepölkky ja verkkoja nauloihin roikkumaan.

Kuva: Lasse Lovén.

LL: Eteisessä oli varastopaikka. Mitä siellä pidettiin?

Erkki: Eteises oli polttopuita. Pölkyllä halkastii polttopuit. Siihe aikaa meri toi rantoihi kaikennäkösii puita. Sillo puutavarayhtiöt kuljetti puuta merikuljetukses lauttoina. Tuuli joskus hajotti lauttoi ja tuuli ajo puuta rannoille. Seinäs oli nauloi et sai verkot roikkuu..

Kuva 18.

Huoneen päällä oleva kattorakenne. Kattohuopa ja mineriittilevy olivat rikki, kattolaudat ja osa kattotuoleista oli lahonnut. Ne vaihdettiin uusiin. Katto päällystettiin uudella mustalla huomakatolla harjan suuntaisesti naulaten ja liimaten.

Kuva: Lasse Lovén.

Kattokuva sisältäpäin

LL: Majan katto oli rikki piipun alta. Muistaako Erkki vanhaa kattorakennetta ja katon pinnoitteita?

Kuva 19.

Katon keskiosa oli loppuun kulunut 2014 elokuussa ennen kunnostusta. Kaikki Mineriittilevyt poistettiin ja katon pohja ja huopa uusittiin.

Kuva: Lasse Lovén.

Erkki: Ei ainakaan nää mineriittilevyt ol ollu alun perin majan katolla. En tiedä millon ne on tulleet varmaan vasta 1960-luvun jälkeen. Siin oli umpilaudoitus ja sen päällä oli senttaliini huopakatto. Olisko Yrjö sitten hankkinut nuo mineriitit sen jälkeen kun minä jäin pois. Huovan alla ei ole ollut pärettä. Tuuli on repinyt huopaa sen jälkeen kun minä jäin pois. Siitä en ole varma olisiko huovan päällä ollut pärettä, mutta tuuli on repinyt joka tapauksessa. Mineriitti lienee ollut huovan päällä mut sekin on rikkoontunut.

Savupiippu siäl oli ja hella lämmityslaitteen. Meil oli Yrjön kans siäl jo kaasulämmitin. Yrjöl oli semmone erikoinen lämmityslaite, jonka saatto panna vaatteiden alle. Hän oli aika villuinen. Oli ehkä ollut astmaakin. Hän ei varsin sotapalvelussakaan ollut. Sodan aikana hän oli jossain linnoitustöiss mut ei kovin kauaa sielläkään.

Kalamajan piipussa oli rappaus heti alkuus yläosastaan, muisteli Erkki.

Erkki: Mää en muist sit mimmone vesikatto siin oli. Huopakatto siihe aikaa varmaa tehtii. Sentaliiniks sanottii (TK: Kattohuopaa sanottiin Semptaliiniksi sen tuotemerkin takia). Siit tehtii aikoinas myös verkkoihin painoi. Siihe laitettii kivi ja neulottii pikilankal kii, kesti vedes hyvi.

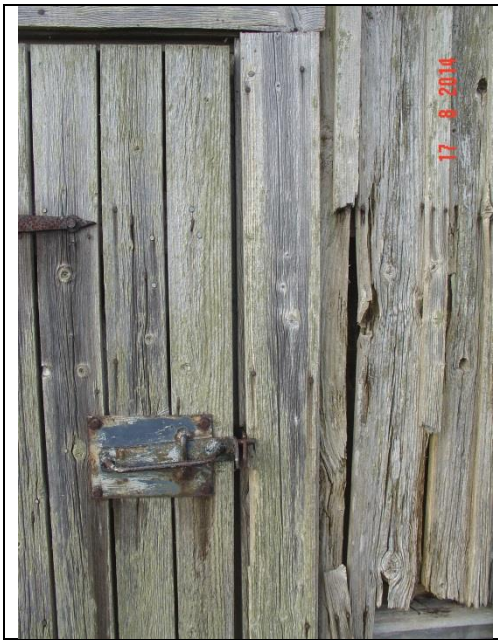

Kuva 20.

Majan ovi ja linkkuhaka lukkona.

Kuva: Lasse Lovén.

LL: Harmaa ovi on alkuperäisessä asussaan vielä kesän 2014 kunnostuksen jälkeenkin. Mitä Erkki Muistaa ovesta ja lukituksesta?

Erkki: Se o ihme ko toi ovi o pysyny noi hyvän. Ovessa oli enne aikan hakane. Se oli sepän tekemä yleensä. Niis oli yleensä sit lukon reikä jos roikku munalukko. Täs oves oli oikee semmone abloy lukko. Ei sin murtauduttu ollu. Siin oli avain sit sillai et jostain löytää, yleisesti tiedos, jos joku haaksirikkoki sattu. Yleensä oven kynnykse al oli semmone kivi ulkopuolel. Jos siin oli paikka, siihe laitettiin avain. Oli pieni lovi mihi avain laitettii ain.

Kuva 21.

Majan vanha punamultaväri näkyy vielä räystäiden alla elokuussa 2014. Kunnostuksessa koko ulkovuori maalattiin italianpuna-sävyn mullalla uudelleen.

Kuva: Lasse Lovén.

LL: Minkälaisena Erkki muistaa majan ulkovärityksen?

Erkki: Ulkopual oli punainen väri. Katon al viäl vähä näky. Syntymäkotonaki o semmone aitta, jota ei o värjätty, on vieläkin hyvän näköne, vaik se o sata vuat vanha. Ikkuna o

alkuperäine. Ikkunakittiki näkyy tos ikkunas viäl. Se oli kaks ruutune. Vähä piti lämpöö paremmi eika huurtunu.

Kuva 22.

Melkoinen osa seinän ulkovuorilaudoista ja paikalla muuratun betonisokkelin päällä olevista juoksuista oli lahonnut täysin elokuussa 2014. Pinnoitus uusittiin tarpeellisilta osin kuusilaudoilla ja välirimoilla syyskuussa 2014.

Kuva: Lasse Lovén.

LL: Katsellaan majan perustuksia ja alempia puuosia. Miten Erkki vanhana rakennusmiehenä arvio korjaustarpeen?

Erkki: Varmaan betonist valettu se oikee se sokkeli. Jos poikittaiset kannatusparrut on pehmeet, ne pitää tukee piremmält ettei lattia laske. Osan voi tehr ulkoopäit. Jos ne lattiavasat o pehmenny päistään paljo, pitää lattia avat ja korjat siält.

Monii hirsitaloihinki pannaa uuret hirret alle. Enne sanottii et hirsitalo laskee nii kaua et harja o maas. Ne märänty tualt alapääst. Ei koskaa tehty nii korkeet sokkelii et seinä ei olis lahonnu ko ruoho oli ain kosteet ja märkää seinil ja maa nousi seinil.

Kuva 23.

Iso-Räyhän rantautumispaikka on kaakkoissivun keskellä oleva vanha hamina-paikka. Sitä on aikojen kuluessa vähän perattu, jotta veneet eivät hakkaisi kiviin. Nyt ranta alkaa olla hyvin vaikeapääsyinen, kun maa nousee merestä ja kivikkoa riittää.

Kuva: Jan Eerala.

LL: Ison Räyhän majojen ja mökkien vaiheista keskustellaan. Miten Erkki muistaa Ison Räyhän vaiheita?

Erkki: Tual on Iso-Räyhä. Täs suunnas just pääsi Ison-Räyhän eteläpuoleiseen kärkee, siäl oli rantautumispaikka, eikä ollu kiviä just mittää.

Kalastajat teki ittelleen Räyhiin majoij, mut valtion toimest ne määrättii hävitettäviks siält, en tiä miks. Ne teki muutama huvilalaine majoij oikee jois itse asu koko kesä. Isos-Räyhäs oli pihlajii siihe aikaa. Säpist Luvial päi oli saari ko sanottii Pihlajasaareks. Se o nyt kuulemma iha puuton ko linnut o sen tahrinu.

Ei täsä ny mittää. Jos Untol o tual vanha mökki ni se o alkuperäisesti Grönlunti veljeste Uuno ja Paavo tekemä. Siin oli useampii osakkait. Siihe aikaa viäl myrsky yllätti ja suojaa tarvittii. Olen iteki oll tuas Ison Räyhän mökiss ko tuli iso myrsky ja verkot piti jättää vetee. Tää oli suojasempi Iso-Räyhä eteläpuolel ja syvempik vesi ko Ison Räyhän takapuolel.

Kuva 24.

Idän-Räyhän rantautumispaikkana paras on majan pohjoispuolinen ison kiven lähialue. Veneet kiinnitetään ankkurilla rantakivikkoon. Tilanne vaihtelee melkoisesti veden korkeuden vaihtelun mukana. +- puolen metrin muutos aiheuttaa aina ongelmia. Kuvan oton aikaan oli likimain keskikorkea vedenpinta 2014.

Kuva: Lasse Lovén.

LL. Veden korkeus vaihtelee melkoisesti ja pieni luoto on joskus vielä pienempi korkean veden aikaan. Miten rantauduttiin ja vene kiinnitettiin rantaan?

Erkki: Rannas oli kivi joho veneet kiinnitettii. Me joskus tehtii iha puulaituri siihe, se pysy siin vain yhre kesä. Sit me kannettii siihe kivii, jokka pysy vähä kauemmi. Tost samast kohrast mul o yks kuva, jos näkyy minu veneeni ja tua kivi. Mää viime yän katteli kaikki kuvat ja se löyty. Täs näyttää et iha ankkuri kans on vene laitettu kii toho kive taa.

Kuva 25.

Radio oli kalastajalle tärkeä apuväline. Idän-Räyhän kalamajan vanha putkiradio oli aina käytössä, kun majalla vierailtiin.

Kuva: Jan Eerala.

LL: Majassa oli vanha radio. Miten siihen saatiin virtaa ja mitä kuunneltiin?

Erkki: Se o rario. Sil kuuli ulkomailtaki tol rariol. Siin o venäjänki asemii. Kyl me vaan kotimaisii asemii kuunneltii. Lahren rario se sillo oli. Pori rario o tullu vast myähemmi. Se vois ol iha käyttökuntone jos siihe sais virran jollaki taval, vois kuuluu viäl. Ne vanhat rariot oli semmosii, ei ne miksikää o menny. Sillo oli semmosii kuivaparistoi, anoreiks sanottii. Myöhemmin mekki käytimme pikku akkuu. Kyl tos lukkee Varsovaki, tos ylhääl. Kyl siin ulkomaakanavii oli. Jos asemahaku liikkuu nii kyl se sit koko rario toimii.

Kuva 26.

Idän-Räyhän kalamajan ulkopuolinen kunnostus tehtiin syyskuussa 2014 Metsähallituksen ja Selkämeren kansallispuiston ystävät ry:n yhteisenä talkooprojektina. Rakennustarvikkeissa talkoot saivat tukea Metsähallituksen SeLuKu-hankkeelta (EAKR-osarahoitteinen hanke). Kuva: Jan Eerala.

LL: Rakennuksen takapuolella kunnostettiin kesällä 2014 ikkuna ja paikattiin seinän reiät. Uusi katto pohjattiin ja pantiin huopa. Pystykö tähän meren puoleiseen rantaa tulemaan veneellä ja miten maja kesti kovalla tuulella?

Erkki: Tähän pohjoispuolen rantaan pääsi tyynellä kelillä. Tuulella siinä kävi liian paha aallokko. Rakennust ei ollu minu kuvis. Vene ja hän oli kuvas. Sitä sillo monet epäili ettei se pysy siäl, mökki, tuules. Sanottii, jos tyrni kasvaa siäl ni kyl mökkiki pysyy. Tual takana näkkyy tyrnii. Täs edes o jotai pajuu. Mökin etupual oli semmone kenttä, mis oli vaa ruohoo. Siin oli ussei tiiroi, ne pesi siin. Mont kertaa sikko meni niit häirittee, tiirat meni pois ja sit tuli lokki joka söi munat tai poikaset. Ne oli semmosi armottommii.

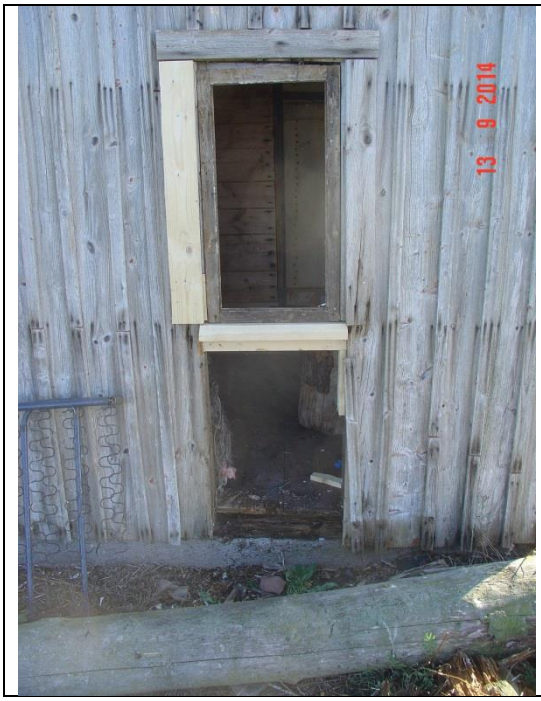

Kuva 27.

Talkoissa syyskuussa 2014 paikattiin ikkunat ja tehtiin aukkoihin uudet pintalaudoitukset. Kuvassa kalamajan eteisen ikkuna.

Kuva: Lasse Lovén.

LL: Majan takana oli vanha heteka. Oliko sillä ollut käyttöä Erkin aikana?

Erkki: Sisäl tehtii iha lautalaverit. Tuo heteka on tullu paikalle myöhemmin. Ikkuna al oli yäviarait varte laveri, ko joku tuli yäpymää sin.

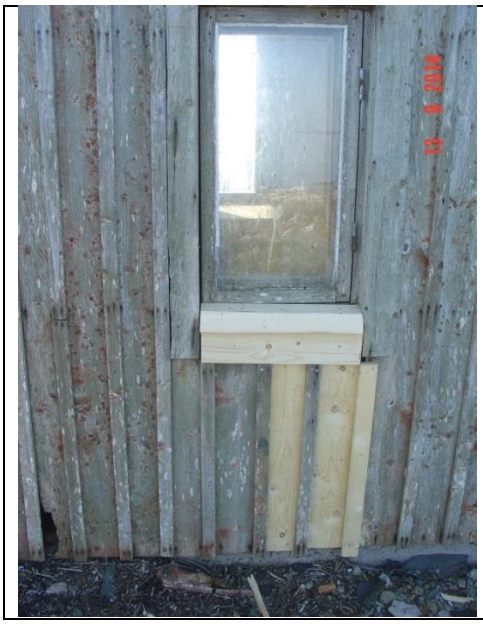

Kuva 28.

Majan pohjoispuolen ikkuna spaklattiin ja lahot puuosat vaihdettiin remontissa syyskuussa 2014.

Kuva: Lasse Lovén.

LL: Majan takaseinällä oli kesällä 2014 merkkejä punamullasta. Miten Erkki muistaa majan ulkovärin? Oliko Ikkuna avattava ja avattiinko sitä käytännössä?

Erkki: Minä muistan sen majan punaisena, kautta aikain. Kyl ne ikkunat oli kiinni, ei niit avattu. Tämänki ikkuna saa sisäpualt auki. Sisäpual oli varmaa hakaset, joil voi pitää ikkunan auki. Joskus sareilmal ei savupiippu vetäny ja savuu saatto tul sissää. Yleensä hella veti hyvin.

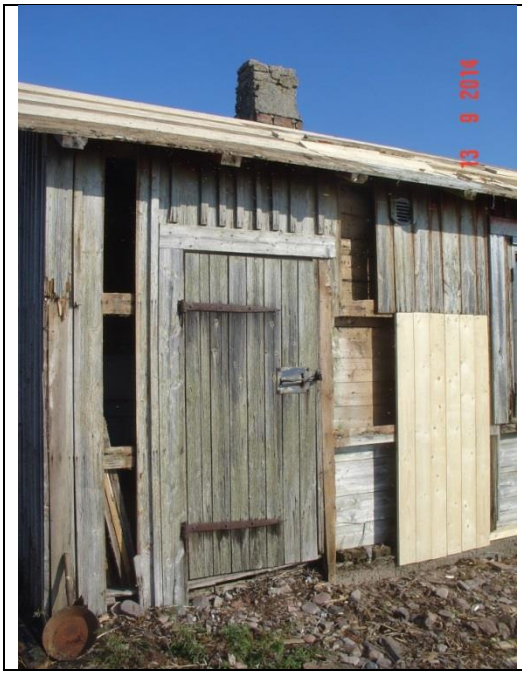

Kuva 29.

Kalamajan oven puoleinen seinä alkaa rakentua uuteen kuosiin. Katolla on huopakatteen alla likimain puolet uutta lautaa.

Kuva: Lasse Lovén.

LL: Majan seiniä avattaessa huomattiin, ettei seinissä ole eristeitä. On vain kahden lautarivin välinen 10 cm ilmarako. Majan sisäpuolen huokoisen levyn alla on alumiinifolio kuin saunassa. Miten Erkki muistaa majan lämmönpitävyyden?

Erkki: Ei niihi laitettukkaa eristeit, jos ei sisäpualee sit laitettu kovalevyy.

LL: Minkä laista oli kalastus eri aikoina. Vaihteliko saaliskala ja miten välineet kehittyivät?

Erkki: Mää muistan ko mun vaimoni velje (Aarre Vaistomaa) kans me kalastettii silakkaa. Sit me jossai vaihees ruvettii laittaa lohikoukkujaki. Viimene muisto oli ko Säpist tultii. Vedettii siäl vene maihi ja tultii soutuveneel siält maihi semmosee Kuusisto rantaa. Vedettii soutuvene maihi siin. Vene oli siin talve yli.

> TK: Minun tietääkseni lohiveneen moottori saatiin korjattua Säpissä, ja ajettiin siltä takaisin Makholman rantaan, mutta siihen reissuun loppui heidän ammattikalastajan uransa. Soutaen tulivat tietääkseni siihen Kuuminaisten niemen nokkaan, ja oletan, että myös soutaen mentiin takaisin veneen moottoria korjaamaan, kun oli saatu tarvittavia osia korjauksen tekemiseen.
>
> Lohiveneen moottori konstaili myöhemminkin monta kertaa. Yksi on jäänyt pysyvästi mieleeni. Oli elokuun alku v 1965 ja tosi kuuma ja aurinkoinen päivä.

Menomatkalla jo moottori sammui, ja todettiin, että sytytyspuolan käämitys oli mennyt poikki. No mitä keksittäisiin, jotta korjaus onnistuisi. Jokainen luetteli mitä oli ottanut mukaan. Eräällä tytöllä oli kynsilakkapullo, ja sillä saatiin käämitys korjattua, ja matka jatkui kohti Säppiä. Siellä vietettiin koko hieno päivä, ja iltapäivällä lähdettiin takaisinpäin. Moottori toimi noin puoliväliin kotirantaa, mutta nyt ei enää auttanut kynsilakka, eikä mikään. Sitten vaan airot veteen siitä isosta paatista, ja kahteen airoon tarvittiin kaksi soutajaa, jotta airot osuivat veteen. Siinä riitti hikistä hommaa kaikille, ja vesikin oli tosi vähissä, kun oli syöty ja juotu melkein kaikki eväät Säpin saaressa.

Soutaen matka kesti useita tunteja. Kaikilla taisi olla erittäin punoittava iho kasvoissa ja käsivarsissa, sillä ei ollut edes tuulenvirettä siinä kuumuudessa. Onneksi ilta-aurinko ei sitten myöhemmin ollut enää niin pistävä.

LL: Miten tehtiin talvikalastusta?

Erkki: Jäitte lähröst tuli mielee, kalat tuli ihan rantoihi. Räyhä saaris saatii kalaa rannast. Laskuverkkoi ei ollukkaa, muutko ahvenii varten. Siikaverkoi ei paljo ollukkaa. Ne yleisty ko huomattii et kevääl ko jäät lähti ni siikaa tuli ahvente mukan. Sit rannas oli oikee merkatut rysäpaikat ja kauhee kiiree oli ko niit otettii kevääl käyttöö, kuka minkäkin kerkes valtaamaa. Nuottaa ei ollu. Sisäjärvil sitä käytettii. Pyhäjärves oli ja taitaa viäläki olla. Kalastettaa nuottamuikkui.

Aikanani paljo tehtii tämmöne et uitettii paljo talvel veten al. Mää muista ko kerran oli hyvät jäät tullu jo joulu aikaan. Me uitettiin Selpuara kareiks sanottiin. Uitettiin siit tois pual lahtee. Verkot jääty jäähä kii eikä niit saatu koettuu. Yleensä laitettii jään pintaa haarukat ja ohut lankaa. Jos jäät lähti ni ne langat katkes ja verkot jäi paikallee. Usein Loppiaisen aikaan ussei tuli semmosii aikoi et koko lahti tyhjeni jäist. Joskus Yrjö kans ko lahti oli iha jäätön ja kaunis ilma ja lämmint, tuli miälee et lährettii soutain Räyhää. Sit käviki sillait et illal tuli kauhee luore tuuli ja aamul ko herättii ni lahti oli täyn jäin. Hyyde oli nostanu kaikki verkot. Ne oli jääny jonku kive taa ja ne oli iha pinnas siin. Ei me voitu niil mitää tehr. Nostettii ne toho eteiseen. Kun taas jäät tuli ni mentii sulattelemaa niit ja otettii verkko kerrallaa ja otettii vähä lämmint vet ja saatii ne jäist irti. Kaike näköst kalastust sitä o ollu.

Kuvat 30 ja 31. Kalamajan kunnostuksen tulos syyskuussa 2014. Kuvat: Lasse Lovén (30) ja Jan Eerala (31).

LL: Kunnostuksessa kesällä 2014 uusittiin lahonneet vuorilaudat ja lautojen väliset rimat. Näyttääkö tämä entisenlaiselta Erkin mielestä? Entä punamultaus, joka tehtiin myös kesällä 2014?

Erkki: Rimat oli alkuperäisesti majan seinäs. Ei se kauva kest tua punamulta. Se täytyy varmaan muutama vuare pääst maalat udellee. Sillo käytettii hylkeen rasvaa tai jotaki rasvaa ain ko punamultaa tehtii. Kyl ne varmaa tual käytti hylkeenrasvaaki. Mää en nähny et hylkeen rasvaa olis silti käytetty. Kuullu ole kyl

Kevättalvel ussei tuli pohjosest hylkeenpyytäjii tän alaski. Nyt ei ja hylkeet o lisääntyny jo iha rantavesil.

LL: Minkälainen oli Erkin vene tai veneet? Mitä tapahtui viimeiselle veneelle?

Erkki: Vaimoni velje Aarre Vaistomaan (s. 11.02.1918) kans sora jälkee ruvettii kalastaa. Ensi tehtii pieni jolla, joll rantavesis ruvettii kalastaa. Sotareissul ko hän oli 5 vuat nii kerkes vene lahoomaa. Tehtiin sit jolla ja kalasteltii rantavesist omaa käyttöö.

TK: Äitini vanhemmat asuivat jonkin aikaa Säpissä. Kalastamalla, ja pienellä peltotilkulla tultiin jotenkuten toimeen. Säpin mökin ja sen lähiniityn aluetta kutsuttiin Puskalaksi. Myöhemmin Qvickströmien Puskalan mökki purettiin ja siirrettiin Viasvedelle. Sukunimi muuttui sitten Vaistomaaksi. Lisätietoa heistä on mm. Lasse Wahlroosin kirjassa Säppi Selkämeren loisto.

Erkin isoisä Henrik tuli huutolaispoikana Ahlin taloon Makholmaan. Henrik ja vaimonsa Amanda toimivat Makholmassa Siltalan (Kivilahden) talon torppareina ja saivat lunastaa torppansa itsenäiseksi 5 ha torpaksi, kun tämä tuli mahdolliseksi 1920-luvulla. Silloin Torppaa alettiin kutsua Männistöksi. Erkin isän jäämistössä oli Raamattu, johon oli kirjoitettu sen lähtöpaikaksi Eurajoki. Perheen tietämän mukaan Erkin isoisä Henrikin vanhemmat Fabian Silvan ja Clara Jacobintytär Silvan olivat lähtöisin Köyliön Kankaanpäästä. Henrik kuoli 1948.

Erkki: Kyl meil oli sillo isompi vene ko me siäl lohimeres käytii. Me ostimme sen siält Kuuminaisten niemelt. Siäl oli sillo kaksi veljest ja ne oli teettäny sen varmaan tual Merikarvial. Mut se oli iha valmistamato, me itte sisustettii se, meil oli isä vanha kalastaja oikee. Sil oli semmone venemoottori mitä käytettii puimakonees viimeks. Sillo sil ei enää oll mitään käyttöö, ko oli kaikki tappurit ja puimakoneet. Me laitettii se veneseen. Osaltas oli vene katettu. Ko me käytiin lohimeres, varmaa iha viiskymment luvul,

> TK: Tämä paatti oli juuri se Tahkojuustoksi ristitty. Veneen rakenteesta voisin kertoa hiukan. Se oli osittain katettu, elikkä moottori oli kannen alla ja sitten perässä oli ns. ajohytti, josta ruorissa olija näki mihin oli matkalla. Siihen reissuun 1953 tosiaankin päättyi isän ura kokopäiväisenä kalastajana. Kalastajana hän jatkoi, tosin vähenevässä määrin vielä 1990 luvullakin.

Kuva 32.

Erkki Männistön iso lohipaatti ”Tahkojuusto” oli käytössä lohenpyynnissä. Se kuljetti Männistön perheen usein merelle ja suvilystille Säppiinkin.

Kuva: Tanja Keskilohkon arkisto.

Erkki: Se o varmaa ollu 1953 ko me lopetettii. Lohikoukkui vietii ulapal ja melkei sil apajal moottori pysähty. Syksyl. Ko saatii taas moottori käyntiin ni käännyttii takasi.

Joo. Viimisel veneel kävi nii et Makholma kalarannas oli ruoppaukset käynnis. Lasikuituu oli laitettu vähä vesiraja yläpual. Se tavallaas märänty sisäpualt ja kölirаurat irtos. Tuli joku ja halus ostaa sen ja mää myin. Joku kaupunkilainen jol oli innostunu poika. Mut kölirauta aika pian irtos. Sanoin et pittää irrottaa myös ulkopuolelt. Mut se oli ongelma ko ruori oli kölirauras kii, ni vene jäi vesilastis pois käytöst. Se oli pihas lähel kalarantaa. Se kulkeutu siit sit jolleki ko asu tual kuurennes osas Poris Tikkula lähel. Se kaveri sano et tules ny kattoo mikä häne pihas o. Vanha vene oli siäl alassuit. Mää kysyin joskus mihi sää koneen panit ja ihan uus akku oli siin sillo. Hän sano ettei hän niit mihinkää oo laittanu. Hän ajatteli käyttää venet muattin muovivenee tekemiseen. En tiä tekikö hän siit mittää. Se jäi sit tämmöseks minu viimene puuveneeni. Mut muoviveneen hän osti ja käytti sitä' ja taitaa viäläkin käyttää ja käytti sitä jossai Lavias Karhijärvel.

LL: Mitä kalaa saatiin ja mitkä olivat pyyntivälineet?

Erkki: Rantavesist saatii haukee ja ahvent ja maret omaa käyttöö. Ei ollu kovi montaa laskuverkkookaa sillo. Sikko ruvettii huomaamaa et siäl siika tuli ahventen mukan ni laitettii oikee korkeemmat verkot. Niist oli sillo kova työ ko Vaasa verkkotehtaalt tuli liinat paulottamattoman, niihi täyty paulat ja painot laittaa itte. Senttaliinist tehtii tämmösii painoi, kivi sin sissää, niinko suutari neulottii reunat kii.

Paljo ihmiset käytti siihe aikaa alkujas tuahta painoje tekemisee. Tuareest koivu kuarest. Koivu kesti. Neulottii samallai reunat kii ja kivi sisään.

LL: Miten vesillä käytiin myöhemmin ammattikalastuksen päättymisen jälkeen? Vene varmaan oli Erkillä vielä pitkään?

Erkki: Kalastuksen päättymise jälkee me tehtiin viäl joitain huvireissui Säppii. Kerran määki olin kyydis joitai sairaanhoitajii, jotka halus merireissul. Ei ne tair ennää ol elos. Se iso vene sit myytii jolleki (TK: Strömberg Juhani). Se oli joskus myöhemmin käytös ja mää näin sen Porin rannas. Jotai uuristuksii sil oli sillon tehty.

Kuva 33: Erkki Männistö keväällä 1990 Makholman Kotokarin Rantapuarin edustalla rannassa. Taustalla näkyy Makholman Kalaranta. Erkin selän takana olevalla rannalla oli aikoinaan Männistön möljä. Kuva: Erkki Männistö.

Liite 1 b

Makholman kalastaja ja veneentekijä Unto Salminen

Haastattelu 12.1.2015 klo 14-15.30

Haastattelijat: Lasse Lovén (LL) ja Jan Eerala (JE)

Haastateltava: Unto Salminen (UNTO)

Äänitys: Jan Eerala

Haastattelun alkuperäinen murreversio.

Unto Salminen, s. 1936. Osoite Koppelotie 2, 28660 Pori.

Muistelemme Unto Salmisen vaiheita kalastajana ja Räyhän luotojen käyttäjänä. Tätä haastattelua on tarkoitus käyttää opintoaineistona ja Selkämeren kansallispuiston retkeilijöiden opastukseen.

UNTO: Mul o aika kevyet muistikuvat Räyhäst, mut ko silt ajalt ko mää ole itte siäl käyny. Semmone Männistö Erkki tiätää sitä aikasempaa historiaa enempi ko minä.

LL: Erkki kerto et kalastelit isäs kans.

UNTO: Se oli mun kasvatti-isä. Kyl mää sen kans kävi ajoverkoil, mut enemmänki siikaverkoil.

Isos-Räyhäs o mull vielä entine kalamaja, joka o säilyny ihmee hyvi. Se o viäl iha asuttava, siäl o kamina ja ainaki sorsastajatt käyttää sitä paljo.

JE: Majan ulko-ovi on irronnut.

UNTO: Se o jälkee tehty siihe semmone eteine ja siihe ulko-ovi. Se alkuperäinen ulko-ovi, joka nyt on sisäovi, se o vielä paikallaan. Mää ihmettele et siäl myrskys nii. Myrsky varmaan o sen hakannut irti. Kyl siäl hiukka pahhuut on tehty. Se oli joskus lukos, mut sitä ei saa men tekemää. Lukko oli ammuttu haulikol tohjoks. Sitä ei parane tehr. Yks jos ei kaks kämpää on Räyhis poltettu.

Se o iha ryhdis. Siäl yöpy kevääl joku porukka. Ne lämmitti sitä kaminaa liikaa ja seinä sytty palamaa, vaik oli vuarivilla vaippa läpimenos. Mut oli onneks vettä lähel et saatii sammumaa. Se korjattii Wahlundi Teuvo (Wahlund) kanss.

Kuva 1. Unto Salmisen kalamaja Iso-Räyhässä huhtikuussa 2014. Kuva: Jan Eerala.

Se on joskus 1975 rakennettu, ihan tarkkaa vuotta en muista. Mää sain siihen luvan, kun olin ammattikalastaja. Tein sen Wahlundin kanssa kimpassa. Sen tähde se on ehkä säilyny ko se o vähä erillään siit rykelmäst, toises pääs saaree. Ehkä semmonen syy oli, ko tehtiin vähä sin erilleen, ko siäl kävi porukkaa, joka kävi siel räyhäämäs varsinkin perjantaiehtoosta pyhävuorokaudeks. Ei niil välttämät mittää kalastust ollu, joku saatto laskee verkon lähel rantaa. Villimpää touhuu oli.

Semmosil jol ei ollu luppaa rakentamiseen tuli purkumääräys valtiolt merenkulkuhallitukselt. Mut purkamat ne jäi. Me maksettiin monta vuotta vuokraa, 300 mk kaudest. Mut sit se koko touhu valvonta siirty Kuopioo ja sen jälkeen ei tullu enää minkää näköst laskuu.

JE: Te kalastitte siellä työksenne, häiritsikö harrastajakalastajat teitä.

UNTO: No ei, niin mut joskus harrastelijat laski pyydyksiä parhaisiin paikkoihin, kyl siit vähä haittaa oli. Semmone kiista o ammattikalastajil ja harrastajil ollu ain.

Ihan kaikki Räyhien kalastajat ei ollu Makholmast. Viasvedelt oli kans pari, joku palomies oli toine, jolla oli kämppä, ei sekkää ollu ammattikalastaja. Viikonloppuis se kävi. Muut oli makholmalaisii.

Sillo oli semmone tapa et iltapäiväl lähdettii ja oltii yön siäl. Illal laskettii verkot ja mentii yäseeks Räyhää ja aamul vedettii ne ylös.

Nyt ei semmossii kämppii tarvit lainkaa siäl. Kalastus on muuttunu. Nyt lasketaa aamust verkot ja heti toisee päähä vetämää. Se o semmost kalastus nykyaikan.

Tuulet o koventunu paljo. Nythän o ollu semmosii kesii et iha pari vuorokaut o ollu semmost et vois verkkoi laskee. Sillo oli iha viikkokausii. Tottakai silloki tuuli. Tottakai sillo oltiin myös pois. Toistsattaa kalareissuu, jopa 150 reissuu olin parhaaseen aikaan ko yövyin Räyhis.

Radiot oli mukan. Kuunneltiin sääennusteet. Sillo puhuttiin boforeist, nyt o metrit.

Mää kävi Pori Puuvillas töis monta vuotta. Mää lakkasin 1969 Porin Puuvillast ja sen jälkeen rupesin ammattikalastajaks. Siin kävi aluksi iha mukavasti. Mut se muuttu. Tuli kirjolohi ja muutakin. Mää myin Pori toril kalan suoraan. Mut kymmenes vuares ne ostajat kuoli pois ja kalaa ei enää ostettu pyöreen. Kalat piti myydä tukkukauppiaal, jota tääl Makholmas kutsuttii kalaporkariks. Sai pualet vähemmä ko sillo ko myis suoraan kuluttajal.

Maja rakennettii -75 (1975). Mää oli sitä enne niis majois siäl sit, siäl oli 14-15 mökkii. Mää oli semmoses mökis ko oli vappaan. Ei ne harrastajakalastajat siäl aina ollu. Ei ne lukos ollu sillonkaan.

Polttopuut kulki vennees. Keväisin koottii ko rannal oli propsei ko putos laivoist. Ei sillo ollu konttilaivoi. Millai oli kansilasti kiinni. Myrskyn jälkeen niit tuli rantaan. Kerättiin siält ja vietiin mökin reunustal ja sahattii ja pilkottii siäl.

Idän Räyhän majassa oli betonisokkeli, Wilmannin Yrjö ja Niilo veljensä kanssa rakentaneet. Erkki (Männistö) oli siäl Yrjö kans ainakin yhde talve ja kalasti siäl. Sen takii ne teki semmoseks et siäl tarkeni pakkasellaki. Hella ja kaasulämmitys, kyl siäl tarkeni.

Minu mökis oli lämpöristys, villaa. Ei siält ny heti harakoil menny lämpö. Ei sitä talvikäyttöön ollu kuitenkaan tarkotettu. Tääl o jäätilannekin yleensä hankala. Nii avonaine paikka. Yks pohjoistuuli voi viedä puolen metrin jään.

LL: Milloin viimeksi olet käynyt saaressa?

UNTO: Mää oli toissa kesän pojan kansa saares. Tuotiin kaasuhella, ankkurit, poijui pois siält. Kyl siit yöpymisest varmaa o kulunu viistoist vuat. Nopeil veneil ei siäl yät viittiny ol ko välimatka taittu nopeesti.

1971 Rantala Tauno ja meikäläine laitto semmose liipparin veneeseen, 40 hevosvoimaset koneet. Merikarvial se Salose Kalle (Salonen) teki. Kyl mää silti kalastin 4 hv Bernaardilla.

Reissu tuli halvemmaks ko oltiin yät saares. Saaressa yövytiin käytännössä 1970-luvun loppuun asti.

LL: Muistatko miten Erkin (Männistö) kalastus päättyi?

UNTO: Ne teki vennee vissii se vaimos velje kans, semmone Viasvedelt kotosi. Semmose isomma lohivennee ja kävi sil. Jonkun verran kävivät lohikalas. Joku vanha moottori oli. Ne moottorit pränkkäs aika paljo siihe aikaa. Moni muuki oli saares, siäl oli seuraa. Mut ko Säpist lähretää ulos, siäl on aika orpo olo sit ko moottori sammuu. Eikä ollu kännyköitäkään siihe aikaa.

JE: Toinen kämppä Idän-Räyhillä, onko ollut ja kenen kämppä? Ilmeisesti ollut alempana ja ehkä jäät veivät, kenenkä lie ollut?

UNTO: En tiä kene se olis sit ollu. Ko yleensä Isoo-Räyhää ne kämpät tehtii.

LL: Oletko metsästänyt?

UNTO: Vois ol kovastinki erämiäs ja, mut ei minnuu on ikän kiinnostanu metsästys. Kalastus kyllä. Mää kävi Puuvillatehtaal 15 vuat töis. Ko mää 18 täytin ni pääsin sin hommii. Viimeseksi oli semmone palkka kahdelt viikolt 230 markkaa kättees. Siikalaatikost sai 150 markkaa. Se oli helppo saar siin se laatiko siikaa. Kyl sitä ajatteli et ei täsä kulu ko vaatteet. Kävin täält ensiks polkupyöräl, mut mopo kans sit ja linja-autol. Muutin aika pian kaupunkii asumaa. Kyl siin rupes funteeraamaa. Tääl vanhat kalastajat sano et älä vaan nii hulluu hommaa ruppee ko sul kerra tyämaa o. Mut mää oli toist miält siin asias. Kyl siin ihan kivast aluks pärjäs.

Mut sit meni kalakauppa semmoseks. Vanhat ostajat katos, kirjolohi tuli, uusii säädöksii tuli, kala piti perat, tukkuostaja osti vain perattua kalaa. Se meni sit semmoseks. Onneks se Aaltosen Uuno, jonka kasvattin minä olin, teki veneit toisen homman. Se oli kans kalastaja. Mää sain silt sen opin. Sillo oli puuveneil viäl melkonen kysyntä. Lasikuitu on ny syrjäyttäny puuvenneet. Norjan lohta on aina filein tarjoukses. Nykynuoret ei osaa, jos sais toho kalan se o harva ko viittii sitä perat. Se o nykyaikaa.

LL: Mikä on suunnitelma vanhan majan suhteen?

UNTO: Se vanha maja ei enää oo periaattees ennää meikäläise. Jostain pohjoisest tuli soitto mul ja sanottii et se on luonnonsuojelualuet ja siäl ei periaattees saa kukkaa omistaa mittää kämppää. Sopiiko et omistus siirretää meikäläiselt pois? Kyl mää siihe suostui. Mut mää en ruppee sitä pois kuljettaa ja laahaamaa maihi. Kyl mul siält joku paperi tuli. Se saa ol siäl semmosen kämppän, juur niinko Irän-Räyhän kämppäkin, jos joku on merihäräs, jos joku tarvii. Purkaa ei tarvii, polttaakaa ei saa, se kuulemma olis murhapoltto. Mää siihe suostuin. Mitä mää semmosel kämpäl teen. Wahluntikkaa ei sitä tarvinnut. Wahlunti oli palomestari Pihlavast.

Kuva 2. Iso-Räyhän useimmista kalamajoista on vain ohut muisto jäljellä. Pääosa majoista on lahonnut maan tasalle. osa on poltettu. Lokakuussa 2014 jäljellä oli yksi kohtalaisen ehjä (Unto Salmisen kalamaja, kuva 1) ja pari heikompaa parakkia. Kuva: Jan Eerala.

JE: Ison-Räyhän veneenpitopaikka?

UNTO: Isos-Räyhäs oli Makholma pual semmone hamina, venepaikka. Siinä kives oli kiinnityslenkki. Sitä perraattii ja se oli hiekkapohjal. Vene ei kohliintunu vaik se heilu. Wahlunti kävi siäl vaimonsa kans kalareissuil. Kalastus loppu ko jäät rupes kiusaamaa. Em mää o ikän ollu talvikalas yäpymäs kalamajas. Se o nii harvoin ko siäl pystyy uittaa. Viasvede lahre pohjas o parempi. Jää pyssyy siäl paremmi. Wahlunti kävi siäl talvikalas, joi kahvia ja lämmitteli kämpäl, mut ei sekkää siäl yätä ollu.

LL: Mitä saaliskaloja?

UNTO: Siika o saatu. Simppuu, se oli pelätty kala, ja kampelaa. Kalastukses o ain ollu jottai vastuksii. Nyt o hylje kiusan. Jos laskee yäks verkot ni saattaa olla kaikki syööty. Pintaverkkoi laskettii enne isol siial, mut ei voi laskee ennää ko hylje tullee siihe päivystää. Keskikesä on semmone ko hylje mennee ulkoluodoil, sanotaa et se mennee karva-ajol. Rannoil ko lasketaa metrisees vettee ni ei se sin tu nii herkäst sillai. Se o melkone riesa.

Sitä enne oli kampela. Sitä oli satoi kiloi. Sitä enne oli turska, siin 1975 ilmesty piänt turskapenikkaa ko suolapatsas tuli. Muutaman vuaten sitä oli ihan puuroks ja kiersi verko iha köydel. Ei siika menny siihen. Jos oli sen verran syvää et pohja lakkas näkymäst, sit oli turskaa. Eikä ollu mittää markkinoit. 1980-luvul tuli markkina, vajaa 3 markkaa maksoi uuskaupunkilainen. Turska väheni ja piti mennä aina kauemmas ulkomerel ja sit se loppu.

Määki sain tonnin verran parhaall kertaa, perattunakin tais olla 700-800 killoo. 300-500 killoo oli kiva saalis. Sit se meni huanoks, 100-150 killoo. Ei kannattanut ennää.

LL: Muistaako Unto Leena Sammallahden, joka on tutkinut Makholman maanomistusta ja kalastusta?

UNTO: Sammallahden Leenan kans mää oli merel kaks kertaa. Mul oli siikapessii Säpis ja kävin siäl seittemän kesän. Kerra se jäi Räyhii ko mää meni Säppii siikapesil. Leena tutki ja mittaili niit kämppii ko mää kävi sil aikaa Säpis kokemas ne pesät. Ainaki yks kalastusreissu tehtii ja saatii aika hyvi siikoi, Leena filmas sillonki aika paljo. Se filmas kaitafilmille vennee tekemisest filmin. Se on varmaa Satakunnan Museossa. Leena filmas myös talvikalastusta. Pantii uittoranka jään al ja katottii miten se mennee. Mää selosti mitä nyt tapahtuu. Me soitettii Leenal muutama viikko sit ja oli se aika pirtee. Selkääs valitti.

En ole nähnyt Leena Sammallahden aineistoja, tekstejä enkä filmejä.

Leena piirsi sukupuut Makholmast ja tuntee makholmalaiset paremmi ko meikäläiset. Mää muista ko mää asui siäl kasvattina Aaltosel. Ko mentii syämää pöyrä vieree luin ruokarukoukse ja ko lopetettiin nii toine rukous. Ne mää ole kirjottanu Leenal ylös. Ei ne ollu uskovaisii, mut ne piti komennos ja joutu töitä tekemää. Ne otti meikäläise passaripoijaks ko sitä ennen oli inkeriläinen poika, joka vietii keskel yät venäjäl soda jälkee. Sit ne kyseli kunnalt, löytyykö muita poikia. Sillo mää asui Pihlavas yhde vanha äijä kans. Ei sillo ollu mittää testei ja paperei. Nyt pitää ol testit ja muut. 1945 mut tuotii Makholmaa. Olin 8 tai ehkä 9 vuotias. Mää kävi Pihlavas kouluu jo toisel luakal. Tääl mää meni Preiviiki kouluu. Aaltosen vaimo opetti mul sen ruokarukouksen. En lukenu kirjast vaa opettelin sen ulkoo.

LL: Miten on veneitä valmistunut?

UNTO: Tämmösii veneit mää olen tehny 78 venet ja mää olin jo 40 ko mää rupesin tekemään veneit. 75 puuvenet ja kolme lasikuitupaattii. Jotakin vieläkin näkkäilen täsä. 79 vuotta tullee kesäl.

Jokise Matti (Matti Jokinen) meikäläist 4 vuat nuarempi, ollu kirvesmiähen ja hyvi paljo kalastanut tos merel ja nuarest ollu mukan siäl. Ja sana hallus. Olis ollu parempi haastateltava ko meikäläinen. Olin ammattikalastaja 1969 alkaen. Tein kolmivuoroa osast ja kalastin. Se oli hauska ol semmoses kuumas tehtaas.

JE: Valokuvia ei ole Untosta venehommissa. Voisko ottaa täällä kuvia?

UNTO: Voisin tulla Räyhiin kesällä, jos muitakin tulee katsomaan vanhoja paikkoja. Jan voi ottaa kuvia.

LL: Haastatteluja tehdään kun Selkämeren ystävät valmistaa koululaisille opetusohjelmaa.

JE: Jos tulis hyvä jäätalvi ja Unto laittaa verkkoja vähä ulompana, yritetään saada kuva, jossa Räyhät taustalla. JE pyrkii tekemään Räyhiltä kuvakirjaa. Räyhän kalastus on niin erityinen, että se ansaitsee oman kertomuksensa.

UNTO: Tää on nii avonaine lahti. Tosa o Säpist tän päi Räyhä saaret. Se on siin miäles kyl erikoine. Em mää tiä näi avointa paikkaa merel, jossa kalastetaan koko Suames. Nolo paikka kalastaa. Merenkäynti käy iha ton lahre perrää asti, ei mittää saarten suojaa ja ollaa hyvi sään armoil. Kyl sitä kaikis paikois yritettää kalastaa, mut viäl tämmösessäki lahres.

Kuva 3. Unto Salminen Makholman Kalarannassa 9.8.2010. Unto Salminen on soittanut haitaria Makholman erilaissa tapahtumissa. Hän soittaa netin videoklipissä ’Makholman valssin’. Kuva: Jan Eerala.

Makholman valssi

Sävellys: Esa Laiho

Haitari: Unto Salminen

https://www.youtube.com/watch?v=vI3_RScBXbA

Liite 1 c.

Rajasammaleen kalastajat Makholmasta

Haastattelu 26.1.2015

Haastattelijat: Pia Söderlund (PS) , Jussi Pirnes ja Jan Eerala (JE)

Haastateltava: Teuvo Rajasammal (TEUVO), Selkkiventie 43, 28660 Pori. Makholman Kalarannan läheisyydessä asuva eläkkeellä oleva postimies, s. 1951.

Kuva 1. Teuvo Rajasammal postimiehen asussa Makholman rannassa 3.2.2015. Kuva Jan Eerala.

Aluksi todettiin, että vanhat kalastajat ovat siirtyneet pääosin ”paremmille kalastusapajille”. Vanhoista on enää jäljellä ehkä Männistön Erkki ja Unto Salminen. Untokin edustaa vanhojen kalastajien ”nuorempaa polvea”, joka kalasteli paremminkin 1970-luvulla.

TEUVO: Mielenkiintoinen ilmiö. Yhtään vanhaa kalastajaa ei enää taira ol elos, ellei sit Untoo (Unto Salminen) oteta huomioon.

TEUVO: Tämäkin o ollu kalastaja; Raitolampi, sit mu isä Rajasammal Väinö. Mu isä kalasti ammatiks, se kalasti Puskuri (Puskuuri), Ruutholmi (Trutholma), Räyhä karit. Räyhä karit ja silakkaverkot. Mää oli nuaren laskemas kalapullii. Ne oli verkkoje kohoi. Mu isäni pyysi silakkaa, loppuaikana se pyysi siikaa, sitä tuli joskus iha hirveesti. Kaikkeest suuremmat siiat oli 3-4 kiloo, ettei mitää piänii kaloi. Kato yks siika paino sev verra. Heikki Salokankas (Salokangas) o ainoo joka ny kalastaa Räyhäs. ammatikseen. Unto (Salminen) o ny harrastusmieles.

Salokankait o kolme. Yks kalastaa, yks tekee veneit ja yks kuljettaa Säppii.

Iso-Räyhäs mää saan laskettuu 11 mökkii. 12:s o Idän-Räyhän mökki. Vai olisko 13 yhteensä.

Kuva 2. Yksi pystyssä olevista Iso-Räyhän kolmesta kalamajasta, ns. Jokisen kämppä, syyskuussa 2013. Majan rakensivat aikanaan kalastaja Vihtori Jokisen jälkeläiset Makholmasta. Majasta on kuvia 1960-luvulta, jolloin sen vieressä pidettiin kalastajaperheen suvilystiä. Kauempana näkyy Uolevi Auran kalakämpän kattoa. Tuo kämppä on romahtanut maata kohti. Kuva: Jan Eerala.

Kuva 3.

Ateria Räyhissä. Kuvan alareunassa näkyvillä maitokannuilla kuljetettiin saareen vettä juomista ja ruuanlaittoa varten.. Kuvassa Kalle Mäntylä, Aino ja Onni Rajasammal ja Matti Jokinen.

Kuva. Maire Jokisen kuva-arkisto. Satakunnan Museon kuva-arkisto. Reprokuvannut Pentti Pere 1998.

Kuva 4.

Kalastajaperhe suvilystillä Ison-Räyhän kalamajalla. Lapset ja vanhatkin osallistuivat innokkaasti näihin kesäretkiin. Majassa pidettiin kalastustarvikkeita.

Kuva: Maire Jokisen kuva-arkisto. Satakunnan Museon kuva-arkisto. Reprokuvannut Pentti Pere 1998

Kuva 5.

Iso-Räyhän kalamajat olivatmelkoisen uusia ja hyväkuntoisia vielä 1970-luvun alussa.Kesäisin kalastajaperheet oleskelivat perhekunnittain saarella miesten kalastaessa.

Kuva: Satakunnan Museon arkisto, reprokuvaus Pentti Pere 1998.

TEUVO: En muista oliko Idän-Räyhäs toista mökkii. Semmone valokuva kyl o näköjää olemas. Räyhä oli iso yhteisö. Sillo ko kaikki oli samaa aikaa paikal. Siäl oli aika köhinä, ko pari-kolmekymment äijää oli yhteen aikaan. Grönlunti Uuno (Grönlund) teki ensimmäisen mökin Iso-Räyhään. Uuno teki metrin syvä maakaivo. Jan löysi sen ja peitti sen. Se o ollu ko kylmä varaston, niinku jääkaappi.

Sillo ko se iso myrsky -59 oli, sillo tuli kuule siikaa Räyhästäki iha kauheestis. Se Puskurimyrsky elokuus -59. Mää oli iteki siin. Me jäätii saaree sillo, Puskurii, se o siin Mäntyluatoo päi (Kuuminaistenniemen pohjoispuolella).

(Tästä myrskystä seloste: Korpela Leevi, Myrskyuutisten historiaa Suomesta. http://www.myrskyvaroitus.com/index.php/myrskytieto/myrskyhistoria/66-myrskyt-1912-1999, päivitetty 7.3.2015: **27-28.8.1959** VOIMAKAS SYKLONI aiheutti myrskysäätä merellä ja sisämaassa. Useamman päivän kestäneet voimakkaat tuulet saavuttivat huippunsa yöllä. Pohjanlahdella ja Pohjois-Itämerellä se puhalsi 10 boforin voimalla (Suurin mitattu keskituuli 23 m/s Ulkokallassa, N-NW). Veneilijöitä joutui suojautumaan saariin merellä ja ne aiheuttivat ilmoituksia meripelastukselle.)

Mää oli isä kans harrastanu kalastus, ite ollu Suome postimies. 7-vanhan ensimmäise kerra ruvettu laskee niit pullii. Eli Räyhäkaril, siin oli silakka-apaja. Salokankaa Pentti laskee siihe viäläkin. Väinö Rajasammal oli isäni ja Julle Rajasammal oli isoisäni. Se oli oikee tiatoniakka se Julle. Se meni rantaa ja istu siihe kivel, ni se sano et Räyhää, siäl on kalaa. Sillo oli kalaa. Minu isä ja Julle kalasti myäs tual Munakaris Yyteris, siäl oli kutuaikan kalaa. Mun äitini jutteli, et kalat sualattii ja myytii joulun toril. Oli niinku jekku.

Sit tuli kauhee määräys et pitää kaikki mökit hävittää, Räyhäst. Tuli kirje et täytyy Räyhänki mökit hävittää. Mettähallitukselt se kirje tuli tai ainaki valtiolt. Iso-Räyhä olis komia yhteisö, jos siäl viäl olis ne mökit.

Kuva 6. Iso-Räyhän kalamaja, ns. Rantalan kämppä, joka vielä on jotenkuten pystyssä huhtikuussa 2014. Majan seinät valmisti elementteinä Unto Salminen Makholman verstaallaan. Elementit vietiin Iso-Räyhään ilmeisesti talvella reellä, jossa kalastaja Veikko Rantalan porukka ne kokosi kämpäksi. Kuva: Jan Eerala.

Iräräyhä mökki on kaikkein vanhimpii. Willmanni Yrjö sen teki.

Käytii kumminki Räyhis viikonloppusi, vaik ei aina kalastettu. Makholmalaiset kävi enemmänki Säpis. Mul o semmonne vanha kuva, en tuntenu siit kettää, ne o menos Säppii. Eli paljo aikaa o muuttunu. Enemmä käytii huviretkil Säpis. Viikonlopu yli.

Käytii Räyhis myös hiihtämäl. Siäl o paljo ihmiset ollu saares vapaa aikan. Uusii mökkei o rakennettu sit Puskurii ja ton Outoorii, ko vanhoi purettii Räyhäs.

Määki kävi Idän-Räyhän mökis kalareissuil. Ko ei meil ollu Räyhis omaa mökkii. Mentii illal ja aamul nostettii verkot. Eväät oli mukan ja oltii yän yli. Mukan oli Haapatie Kauko, Vaihevuo Arvo, Koskela Veikko, isän kavereita oli. Avustajia ne oli soutajina. Vois olla viäläki kansakulttuurii semmone Räyhä. Vois pistää viäläki pystyy. Säpist o tullu ny se paikka, misä kaikki käy, pääsee isoil veneil.

JE: Vanhoi haminapohjii on Räyhis, mut ne umpeutuu ja mataloituu. Tosi hankala on nykyisin mennä Räyhii.

TEUVO: Kyl se o mataloitunu paljo. Se kulttuuri o ny siirtyny Puskurii ja sin Outoorii. Joo sitä en tiä kene se meijä entine Puskurin mökki nyt o. Se voi olla Riuta Keijo (Riutta) mökki Preiviikist, vanha kalastaja, omistaa Puskurist Ruutholmas möki, siäl ei o kukaa käyny monee kymmenee vuotee. Nyt ko mää näin hänet ni sano et o lopettanu kalastukse.

Sit Säppi oli mihi pääsi suksil. Räyhä oli semmone välietappi, eli keitettii kahvit. Niihi mökkei pääsi melkei kaikkii. Siäl oli oikee niin sanotut vanha-aikaset hellat. Siäl pysty ollee talveki. Nurme Heikki (Nurmi) oli Säpis metsätöis ja asu siäl talvetki.

Iräräyhän majan eteises o ollu verkkojen säilytyspaikka. Yrjö (Willman) oli kova kalastaja. Verkot putsattii siäl, verkot oli piilos eteises.

Tulleeko siit sit semmone et sin voi men kuka haluu? Kuuluuko Räyhä Naturaa? Viisaampi o ettei tehdäkkää yleist käyntipaikkaa Irän-Räyhäst.

PS: Idän-Räyhän kalamaja on nyt kalastajien muistomerkki eikä mikään yleinen retkikohde. Se voi olla suojapaikkana haavereissa.

TR: Räyhist o tullu semmone lintusaari. Räyhästäki o tullu korkeempi. Se nousee pikkuhiljaa. Me vuan -63 o muutettu tähän mökkii. Sillo oli vesi Kaisu (Randén) rantapuari kohral, nyt se o kauempan.

Mum miälest sin ei yhtää mökkii ennää pirä tehr. Se on lintusaari, luantoo tarvitaa. Jos ihminen halluu, se mennee kattomaa mut ei tuhoomaa sitä lintuyhteisöö. Sillo oli lokkei ja tiiroi paljo. 70-luvul oli sorsamettästyst, sit se o hiipunu. Eli Aura-porukka siäl useasti oli metsästämäs. Munakeräilyst mää e kyl tiä. Mää ole ite kyl syäny lokimunii, ne o hyvvii. Se o iso muna.

Isos-Räyhäs o viä kolme mökkii, Unton (Salminen) ja kaks muuta. Isos-Räyhäs oli aikanans 12 ja Idän-Räyhäs yks.

Mää piirsi (kartalle) sen maihinnousupaikan Iso-Räyhään. Siihe aika isol veneel pääsi maihi. Siäl vaa niinko käytii, ei me siäl asuttu. Puskuris asuttii pidempää. Räyhis oltii kalastamas olles vaa yks yä ja tultii taas pois.

Meijä isä ei kalastanut talvel lainkaa Räyhis. Unto Salminen kalasti talvel jään alt.

Se o norjalaine mettäkissa. (Teuvolla on kotikissana norjalainen metsäkissa, joka tähyili haastattelijoita.)

TEUVO: Mää o -51 syntyny. Mää opetteli soutamist Ranteeni Kaisa (Randén) kans, semmonen mummu, joka kalasti myäs Räyhäs. Kaisa kävi ja Räyhis, se oli kova täti se. Tämä kylä suurin siika oli 6,4 kg. Se o isoin siika, siält Viasvede Halkokari lähelt. Joo, 70-luvul tuli turskaa iha ryämättömästi. Sitä tuli kuule nii paljo et, iha mahrottomasti. Meil ei ollu ko oli verkot isä kans. Toiset kävi onkellaki. Pistettii joku rautanaula sin ja niit tuli vaik kui paljo.

Elli täti ja mu äiti myi turskaa Pori toril. Tuatii esti tän ja sit toril myytii. Sillo ei ollu perkaussääntöö. Tääl sualattii ennen semmosii, mitä niihi tiinuihi meni monta laatikkoo. Ne tiinut o isoi. Sualattii talvee varte sillai et pantii isoihi tiinuihi. Täält o sota-aikan ihmiset ite hakenu kalaa rannast. Kaupunkilaisii ja muit.

Tän o tullu joskus linja-autoki rantaa. Kuuminaisist oli linkkari, Laajasuo Paavo ajoi. Kuuminaiste tilal oli oma linja-auto. Paavo kuskas.

Yks kala o aika vähii hävinny, o simppu. Simppui tuli joskus aika kamalasti. Räyhist o ny tullu lohisaari, lohta tullee joskus tosi paljo. Silakkaa o tullu uudestaa toho Linjakaril.

Mää kippasi rannas ja selkä meni aika pahasti. Saa nähr kui kaua selkä änkyröittee. Lähti jalat alta suaraa, liukastuin rannas. Pääsin omi jaloin, mut on se sit markkinoinu itteens. Mää kävi bussil lääkäris. Onneks en lyöny päätäs. Ny lihakset o vähä krampil. Sit se mennee ohi ko seisoo, selkäkipu.

Räyhii oli hauska mennä. Ko me päästii niit pullii laskee ni siit se lähti. 7-vanhast lähtie oon issää auttanut. Mää oli sen yhden kesän Kaisun kans ja kalastin. Olin silloin noin 10 vuoden. Kaisu opetti et millai mennää. Ainaki oppi. Kaisu täti oli ankara.

Siihe aikaa kalasti Räyhäs Raitolamme Onni, Willmanni Yrjö, Männistö Erkki ja Vaistomaa Aarne, Willmanni Lauri ja Jukka.

Lapset tykkäs men saaree ja kallaa. oli jännää ko kalaa tuli. Kyl sää tiärät ko o kolme kilo siikaa verkos. Kyl se örisee aika lail. Verkkoje laskemise jälkee höpötettii kaikenlaist. Kymmene aikaa mentii nukkumaa vähäks aikaa. Sit jo kahre aikaa lährettii nostaa verkkoi. Katiskalahre Toivo ja Martti oli kovia Räyhien kävijöit. Mee isä oli siit huippu et se nukku vaa kaks tuntii ja lähti siit taas. Sin mentii aina ko päästii. Silloki ko me jäätii sin myrskyy, me oikee änkettii mukkaa. Mää oli sillo 7-vuat. Sen jälkee sit tuli Räyhist siikaa, joka paikka oli täyn siikaa. Myrskyn jälkeen käytiin viäl monta vuatta Puskuris. Siäl oli oikee silakkarysä.

Kuva 7. Teuvo Rajasammal Puskurissa 19.9.2009. Puskurin myrskykokemus 1959 jätti 7-vuotiaalle pojalle elinikäisen muiston meren ja kalastuksen vaaroista. Kuva: Jan Eerala.

Se tuli sit Keijol (Riutta) se lupa kalastaa siäl. Makso enemmän. Puskurin mökin teki meijä sakki. Sit ammattikalastus hiipu. Meijä isä siirty sit muihi töihi.

Meijä sakki on siäl Yyteri edustal käyny kalas. Muista en tiär. Mää ole nähny semmose kuva et vene oli täyn suurii siikoi ja lohii, ja niit oli paljo. Eli se o nyt niin sanottu Munakari, auringonottajien paikka.

Tää juttu o paras. Niil oli troolari Mäntyluodos. Ne kalasti Säpis. Se kaveri asuu Mäntyluodos ja assuu siäl viäläki. Se tuli Säppii ja teki ensi ruuan, läskisoosii. Ne alotti ain ruakailul ja sit vast lähti kalastaan. Isoi miähii. Sil oli nii suuri koura et mottas ranskapulla kerralla suuhu.

Viasvedel o Rajakari kalastustila, ne sai siält paljo siikaa. Siika kalastettii liia piänil verkoil. Kutusiika loppu. Räyhä edes o se Välimatala, kutupaikka, Räyhäst Rajakarrii päi, Selkämatala. Se oli enne se kutupaikka, siit tuli niit kutukaloi.

Räyhä o ollu laivoje kohdistuspaikka, kummelit ohjas laivoi.

Reimakoske Matti (Reimakoski) ajoi niit silakoit täält toril. Se ajo maitoo ja samal se ajo kalat. Paljo pantii kalaa bussii. Gröölunti Jussil (Grönlund) oli auto. Se oli aina valmis kyytii, jos oli häit, se tykkäs kato kauheesti kakuist. Gröölunti Kallel (Grönlund) oli Pobeda, erittäin kuuluisa auto. Viäl hianompiiki autoi o ollu. Kerra Lehtise Eskol (Esko Lehtinen) oli pitkänokkane 50-luvun bemari. Se hävitti sen, anto jolleki ilmatteeks. Olis hiano kattoo jossai entisöintilasikaapis.

Raitolammi tila o ollu kalastustila. Pojat teki veneitä; Onni, Ossi ja Olavi. Ne oli kovii tekee veneit. Makholmalaisten omii tarpeisii tehtii. Ja Unski (Salminen) jatko sit perinteit. Sit ruvettii ostaa Kumpuselkä-mallisii veneit Merikarvialt. Saarise Lassel (Lasse Saarinen) o semmone. Kaikkeist komeempii. Komia vene. Salokankas sit rakensi sen mil teki menette Säppii.

Säpist vedettii puit veneel maihi kesäl. Määki jouduin siihe, Salmise Unto veti lauttaa. Komiast tuli. Unskil oli semmone laukasijamagneetti, veneen moottorin käynnistykseen, ei tarvinnu veivat kauheel veivil.

Määki ole ollu muutama kerra Unto kans. Säpin takan 10 kilometrii, ajoverkoil. Enne ko menin valtion postii. Suurii laivoi meni yli verkkoje, kato. Ko lasket verkot, ni sit ne mennee aika kyytii.

Must tämä alue o ollu hyvi rauhallist. Ei ole suurii kalastuspaikkariitoja käyty. Ko joku sai viis laatikkoo siikoi, ni kaikki lähti sin, mut parvi oli jo menny.

Halkokari oli Satama, mist lastattii halkoi. Halkoveneit oli kiinni myös Rengaskivel.

Mää näytä semmose kuva, jos ollaa menos semmosel kesäpiknikil. En tunne niitä ihmisii. Siitä voi ottaa kopion. Toinen kuva o Kivilahdest, jost me ollaa lähdetty. Kolmas kuva esittää meijä sukulaisii. Neljäs kuva o meikäläinen piänen. Viides kuva o meijä vanha kotitalo, pari kilometri pääs tual. Täsä kuvas o Makholma satama. Äitin nimi oli Lahja. Yhdes kuvas näkkyy toine rakennus Idän-Räyhän kalamaja lähel, semmost en muistanukkaa äskö. Jan voi ottaa kopioit kuvist.

Kuva 8. Seppo ja Teuvo Rajasammal Puskurin rantasomerikolla syyskuussa 2009. Kuva: Jan Eerala.

.

. .